

ፕሮግራም ዘላቂ አጠቃቅማ መሬት(SLMP) ተኸታታሊ ስልጠና

ሓባሪ ወፍሪ አሳታፊ ከይዲ ምስትምሃር
ዝተዋደደ አታሓሕዛን አጠቃቅማን ልመዕነት ሓመድ

www.slmethiopia.info.et

ብዛዕባ ዝተዋደደ ኣጠቓቕማ ልሙዕነት ሓመድ (ISFM+):

ዝተዋደደ ኣጠቓቕማ ልሙዕነት ሓመድ (ISFM+) ብጀርመን ሚኒስተር ትሕብብር ኢኮኖሚን ልምዓትን ጥምየት ዘይብላ ዓለም (One World- No Hunger /SEWOH) ብዝብል ናይ ልምዓት ፕሮግራም ኣቢሉ ዝሕገዝ ፕሮጀክት እዩ። ናይዚ ፕሮጀክት ዋና መዳርግቲ ኣካል ኣብ ሚኒስቴር ሕርሻን ሃፍቲ ተፈጥሮን ወሽጢ ዝርከብ ዳይሬክቶሬት ምምሕያሽ ልሙዕነት ሓመድ እዩ።

እዚ ፕሮጀክት እዚ ኣካል ጂኦኤዬድ ዘላቂ ናይ መሬት ኣታሓሕዞ ፕሮግራም (GIZ-SLM) ኾይኑ ናይ ሰለስተ ዓመት (ጥሪ 2007 ክሳብ ታሕሳስ 2010 ዓ/ም) ግዜ ኣለዎ። ዕለምኡ ድማ ቴክኖሎጂታት ዝተዋደደ ኣጠቓቕማ ልሙዕነት ሓመድ ኣብ ክልላት ትግራይ፣ ኣምሓራን ኦሮሚያን ምትእትታው (ምስፍሕፋሕ) እዩ።

እዚ ሕታም: ግንቦት 2008 ዓ/ም
 ሚኒስቴር ሕርሻን ሃፍቲ ተፈጥሮን
 ኦዲስ ኣበባ፣ ኢትዮጵያ

ሕትመት ብሽም መንግስቲ ጀርመን ብጂ.ኤይ.ዜድ. (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit) ጂኤምቢኤች እንዳተሓገዝ ፀኒሑ እዩ።

ትሕዝቶ

መጻኑዊ	4
ንፅፅር መደበኛ ምስ ሜላ አሰታፋይነት.....	5
ብርኪ. 1: ማሕበረሰብ ምርካብ.....	9
ማህበረሰብ ምስታፍ፣ እመነትን ግንዛብን ምፍጣር.....	9
ምንጻር ማሕበረሰብ መሰረት ዝገበራውዳበታት/ማሕበራት	10
ምርዳእ ስርዓት አለማምዓ ሕርሻ (ዘራኣቲ፣ ሃ/እንሰሳን ልምድታት አተሓሕዛ ልሙዕነት ሓመድን).....	10
ዳህሰሳ ኩነታት መነባብር.....	11
ምንጻር ዝተፈላለዩ ዓይነት ሓረስቶት.....	11
አብቲ ከባቢ ንዝክሰቲ ፀገማት ብናይ ባዕሉም ብልሓት ብከመይ ከምዝፈትሕዎም ምንጻርን ግንዛብ ክዕብዩ ምግባር	11
ብርኪ. 2: ብቲ ማሕበረሰብ መተግበሪ ትልሚ ክወፅእ ምግባር	13
ግበረመልሲ ምሃብን ግንዛብ ክዕብዩ ምግባርን.....	13
መፍትሒታት ምንዳይ	13
ንናይ ከባቢ ትካላት ሓላፍነት ምሃብ.....	14
መሪሕ ሓረስቶትን ጉጅለታትን.....	14
ምውፃእ መተግበሪ ትልሚ.....	15
ብርኪ. 3: ትግበራን ፈተነን ሓረስቶት	16
ንድፊ መክራን ሰሪሕኻ መርኣይን.....	16
ምምሃር	16
ብርኪ. 4: ተሞክሮ ልውውጥ	18
ክትትልን ገምጋምን.....	18
ክትትል ኣብ ማእኸል ወቅተ እቲ ሰራሕ.....	19
ገምጋም ኣብ መወዳእታ ወቅቲ.....	19
ከይዲ ክለሳ.....	19
ምስጋና	20
ሕዛል 1: ብርክታት አሰታፊ ከይዲ ምምሃር፣ ተግባራትን ቁልፊ ጉዳያትን	21
ሕዛል 2: ክእለት ምትሕብባርን ምርድዳእን.....	25

መጻኑዊ

ብብርኪ ማሕበረሰብ አሳታፊ ምድላው ትልሚ ማለት ከይዲ ምውባእ ትልሚ ኮይኑ ብሚኒስተር ሕርሻ ትልሚ ዕቤት ሕርሻ (agricultural growth plan) ዝምራሕ እዩ¹። ኣብዚ ዝሳተፉ ማሕበረሰባትን እቲ ማሕበረሰብ ዘጣየሾም ትካላትን ኮይኖም ድጋፍ ዝሀብሉ መንገዲ ድማ ኣብ ቅደም ሳዓብ ምቕማጥ ናይ ባዕሎም ፈተንቲ ኩነታት፣ ናይ ባዕሎም ትልሚ ምድላው፣ ፀጋታቶም ምድላው/ምትሕብባር፣ ምሽንሻን በጀት፣ ዝካየዱ ንጥፈታት ብኸመይ ከምዝትግበሩ ምንጻርን ምክትታልን ከይድታት የጠቓልል። ኣብ ምንጻር/ምፍላይ ፀገማት፣ ምውባእ ትልሚ፣ ምፍጻም ተግባራትን ክትትል ንጥፈታትን ኣበቲ ማሕበረሰብ ዘለዉን ነዚ መሰረት ዝገበሩ መንግስታውን ትካላዊን መዋቅራት፣ ዘይመንግስታዊ ድርጅታትን (NGOs) ዉለቀ ቤት ዕዮን ይጥቀሙ። ቁልፊ ክፋላት ማሕበረሰብ ዘሳተፈ ምድላው ትልሚ ኣዞም ዝስዕቡ የጠቓልል፡

- ነቲ ማሕበረሰብ ብዛዕባ ከይዲ ተሳትፎኡዊ ምድላው ትልሚ ክፍልጦ ምግባር/ምልዕዓል
- ፀገማትን ድሌትን ምንጻር፣ ዕቑር ዓቅምን/ዕድላትን ምትንታን
- ድሌታትን ስራሕቲን ናይቲ ማሕበረሰብ ብቕደም ሳዓብ ምቕማጥ
- ምሕንጻዕ ትልሚ ክፋል ፕሮጀክት/ ብብርኪ ማሕበረሰብ ዝዋፋር መዋእል ንዋያትን ብናይ ጉድለ ሓረስቶት ክፋል ፕሮጀክታትን

እዚ ዝተዋደደ ኣታሓሕዛን ኣጠቓቕማን ልሙዕነት ሓመድ ሓባሪ ወፍሪ ዝድግፍን ዘዕድቅን ንሕርሻ ትልሚ ዕቤት ብብርኪ ማሕበረሰብ አሳታፊ ምድላው ትልሚ፣ ንመስርሕ ኣሳትፊ ከይዲ ምስትምሃር፣ ከይዲ ኣሳልጦን ናይቲ ማሕበረሰብን ሓረስታይን ምንጻር/ምፍላይን ቅደም ሳዓብ ምቕማጥ ፈተንቲ ኩነታትን/ዕድላትን፣ ምውባእ መተግበሪ ትልሚ፣ አፈሳዕማ፣ ምምሃርን ዳህሰሳ ምክያድን እዩ።

ዝተዳለወ መምርሒ ዘቐምጦ ኣብ ምንጻርን ምፍታሕን ብማሕበረሰብ ዝተነፀሩን ንክፍትሑ ብቐዳምነት ሰሪዑ ዘቐመጦም ፀገማት ከይዲ አፈሳዕማ ዝሕገዝ እዩ። በዚ ኸይዲ ዙይ ዝተዋደደ ኣታሓሕዛን ኣጠቓቕማን ልሙዕነት ሓመድ ብምጥቃም መፍረይነት ምምሕያሽ ቀንዲ ትኸረት ዝተዋሃቦ ጉዳይ እዩ።

ዓላማ ናይዚ መምርሒ

እዚ መምርሒ ቀዲሎም ንዘለዉ ፍረ ሓሳባት መሰረት እዩ፡

- ማሕበረሰብን ሓረስቶትን ኣብ ኣሳታፊ ዝኾነ ኣካከይዳ መሰረት ዝገበረ ድሌት ማሕበረሰብ ምንጻርን ሓረስቶት ብሓረስቶት ዝካየድ ስርፀት ምትብባዕን
- ዕድላት ንምንጻርን ሜላታት ንምምዕባልን መዳርግቲ ኣካላት ብምትብባዕን ብምትሕብባርን ኣብ ኣጠቓቕማ ዝተዋደደ ኣታሓሕዛ ልሙዕነት ሓመድ ዘተኮረ ኣካይዳ ምምሕያሽ ምግብን ወሕስና ማዓዛ ምግብን ብምትግባር ኣብ ምምሕያሽ መነባብሮ ኣስተዋዕኦ ምግባር

እዚ መምርሒ ብተወሳኺ መደበኛ ስግግር ቴክኖሎጂን ኣሳታፊ ምዕቡል ኣካይዳን፣ ኣብ ኣድላይነት ተሓባቢርካ ምስ መዳርግቲ ኣካላት ምስራሕን ይሕብር። እዚ ማንዋል ከም ዘለዎ ንልምዓት ሰራሕተኛታት ብፍልጠት ዕጥቂ ኮይኑ ንዝሓሸ ኣሰልጦ ልምዓታዊ ስራሕቲ ክሕገዝ መሰረት ጌሩ ዘተዳለወ እዩ።

¹ ሚኒስተር ሕርሻን ሃፍቲ ተፈጥሮን - ፕሮግራም ዕብየት ሕርሻ- ብብርኪ ማሕበረሰብ አሳታፊ ምድላው ትልሚ . 2002. ኣዲስ አበባ ፡ ኢትዮጵያ

ንፅፅር መደበኛ ምስ ሜላ ኣሰታፋይነት

ክሳብ ቀረባ ኣዋን ምዕባለ መብዛሕትኡን ናይ ኣፍሪካ ገጠራት ኣብዝጥምት ንኣብዝሓ ሓረስቶትን ማሕበረሰብን እንታይ ከምዝሰርሑ ከም መምርሒ ይንገሮም ኔሩ። ሓረስቶት ሓደሽቲ ቴክኖጂ ክቕበሉ ይተባብዑ ኔሮም። ናይዚ ምክንያት ድማ እቶም ቴክኖሎጂታት ብሳይትስት ፅንዓት ስለ ዝተረኸቡን መብዛሕትኡ ግዜ “ስግግር ቴክኖሎጂ ” ኣናተባላ ስለዝፍለጡን እዩ። እቶም ቴክኖሎጂ ዝቕበሉ ሓረስቶት መሃዝቲ እንትባላሉ እቶም ዘይቕበሉ ድማ ከም ኣባያት ይቐፀሩ። ናይ ኤክስተንሽን ስብ ሞያ /ሕርሻ ወኪላትውን ስርሖም ነዘም ሓረስቶት ኣብ ምትግባር ዕቁር ዓቕሚ ናይቶም ሓደሽቲ ቴክኖጂ ክኣምኑ ምግባር እዩ።

ናይዚ ኣካይዳዙይ ነቐፌታ ኣብ ሕዕረት ቴክኖጂ ምቕባል ሓረስቶት መሰረት ዝገበረ ኔሩ። ኦቲ ገምጋም ካብ ላዕሊ ንታሕቲ ኣካይዳ ዝተኸተለ፣ ኣብ ባይታ ዘሎ ወድዓዊ ኩነታት ዘዮጋናዘበ ኣብ ሳይንስ ጥረት ዘተደረሽ ኣካይዳ ኔሩ። ካብቲ ግብረመልሲ ብምርዳእ ሳይንሳውያን ኣቶም ቴክኖሎጂታት ብዝተሳሓሓተ መንገዲ ይትግበሩ ከይህልው ዳግም ፈተነ የካይዱ። ብኣጋጣሚ ስርዓት ኤክስተንሽን ሓያል ተዋርዶአዊ/hierarchical /መዋቕር ዓቂቡ ብምሓዝ ወፍሪ መሰረት ዝገበሩ ኣክስተንሽን ሰራሕተኛታት ነዚኣም ዝድግፉ ካብ ዘተፈላለዩ ሞያ ዝተውፃዕኡ ጉጅለ ሰብ ሞያታት ድጋፍ ክህብዎም ብምግባር ቴክኖሎጂ መልእኽትን ስግግር ቴክኖሎጂን ዝካየዱሉ መስርሕ እናተኸተለ ይርከብ።

ምዕባለ ምሃብ ቀዳምነት ኣንፈቱ ብምልዋጥ ምውሳኽ ተሳትፎ ማህበረሰብን ሓረስቶትን ብምትብባዕ ብማዕረ ምሕዝነት ኣብ ምንጻር ፀገማትን መፍትሒታትን ምስ ተማራመርትን ኤክስተንሽን ሰራሕተኛታትን ኣብ ቀረባ እዋን ድማ ምስ ውልቀ ትካላት መቐረብትን ሸየጥቲን ኣተዎታት ማዕረ ተሳታፋይነት ክህልዎም ጻዕሪ እናተገበረ ይርከብ። እዚ ቅርበታዊ ምትእስሳር ንምትብባዕ ብምዳርግቲ ኣካላት ዝተጣየሽ ሜላ ምህዞ “መድረክ ምህዞ” ኣናተባላ ይፅዋዕ።

ኣብ ከይዲ ምዕባለ ኣሳታፋይነት ሓረስቶት መከራታትን ምልማድ ቴክኖሎጂታትን ምስ ናይ ባዕሎም ጭቡጥ ኩነታት ብምትእስሳር የካይዱ ከምዘለዉ ተነፃፍ ኣሎ። ሳይንስ ብሕታውን ኩሉ ዝሓዘን ናይ ፍልጠት ጌርካ ዝውሰድ ዘይኮነስ ሰባት ሓደ ካብቶም ብዙሓት መማረዕታት ብምውሳድ ናብ ባዕሎም ዘተግብርሉ ዓውደ ፍልጠት ምዃኑ እዩ። ናይዚ ውፃኢት መሰረት ብምግባር ኣንፈት ትኩረት ምንዳይ ፍታሕ ካብ ብደረጃ ሓረስቶት ጀሚሩ ምስ ሓረስቶት፣ ኤክስተንሽን ሰራሕተኛታትን ሳይንትስትታትን ምይይጥ ብምክያድ ሽይኑ ኣሎ። ብተመሳሳሊውን ዕዳጋ ንክልተኡ ወገን ማለት ኣቅረቦት እታዎታትን ዝተመረቱ ምህርታት ምሽጥን ንዘለቀታውነት ኦቲ ዓውደ ስራሕ ኣዘዮም ወሰንቲ ጉዳያት ምዃኖም ክፍለጥ ተኻኢሎ። እዚ ከም ዘለዎ ከይፈታሕኻ ምእታው “ስግግር ቴክኖሎጂ” ንኣጠቓቕማ ሜላ ኣሰታፋይነት ዝፃረር ይኸውን። (ሰደቃ 1)

ሰደቃ 1: ንፅፅር መደበኛ ስግግር ቴክኖሎጂ ምስ ሜላ ኣሰታፋይነት

	ስግግር ቴክኖሎጂ	ሜላ ኣሰታፋይነት
ዋና ዓላማ	ስግግር ቴክኖሎጂ	ናይ ሓረስቶት ዓቕሚ ምዕባይ፣ ምብቃዕ
ድሌታት ትንተናን ቅደም ሳዓብ ምቕማጥን	ናይ ደገ ኣካላት	ሓረስቶት፣ ብምትሕብባር ናይ ደገ ኣካላት
ግደ ውልቀ ዕዮታት	መብዛሕትኡ ግዘ ድጋፍ ኮይኖም ዘይግመቱ	ካብ መጀመርያ እቲ ሰራሕ ይሳተፉ
ውፅኢት ምርምር	ብዝተቀመጡ ፓኬጃት መሰረት፣ መልእኽቲ፣	ኣመራፅታት ኣብ ግምት የእቱ
ናይ ሓረስታይ ምላሽ	ምቕባል፣ ምትግባር ወይ ምንጻግ	ካብቲ ዝቀረበ ምምራፅን ምምኳርን
ትዕቢት ወፅኢታት	ምግፋሕ ፓኬጅ	ስፊት ኣማራፊ, ዝተመሓየሸተቀባልነትን ስፊት ወናኒነትን
ቀንዲ ሜላ ስርፀት	ኤክስተንሽን ሰራሕተኛታት ንኣረስቶት	ሓረስቶት ንኣረስቶት
ግደ ስርፀት	መምህር፣ ኣሰልጣኒ	ሓጋዚ፣ መቐረብቲ ኣማራፊታት

ብኣጋጣሚ ዕቁር ዓቕሚ ተሳትፎ ሓረስቶት ዋሳኒ ኣናተፈለጠ እንተመፀ ብዙሓት ትካላትን ውልቀ ሰባትን ክሳብ ሕዚ ኦቲ ዝፀንሐ ሜላ ቴክኒካዊ ድጋፍ ኣናተግበርዎ ይርከቡ።

ማሕበረሰብን ምስዚኦም ተዛመድቲ ዝኮኑ መርበባትን ኣብ ሕርሻዊ ምንቅስቃስ ወሳኒ ግደ ዘለዎም ስለ ዝኾነ ናይዚኦም ግደ ምርዳእን ኣብ ከይዲ ምዕባል ስግግር ቴክኖሎጂ ክካተቱ ምግባር ኣገዳሲ እዩ። ናይዚ ውዕኢት ብዙሓት ልምዓታዊ ድርጅታት ካብ ቀዳማይ ትኩረት መፍረይነት ሓሊፎም ተወሳኺ ብዛዕባ ከባቢ፣ ድኽነት፣ ምግብ፣ ማዓዛ ምግብን ፋይናንሳዊ ውሕስናን ብዝበለፀ ድማ ምስታፍ ውልቀ ትካላትን ኣገዳሲ ምዃኑ ትኩረት ሂሰምሉ ይርከቡ። እዚ ዘንፀባርቅ ምዕባል ኣመለኻኽታ ኣብ ውሕስና ምግብን ማዓዛ ምግብን፣ ምጥፋእ ድኽነትን ምሕላው ተፈጥሮ ሃፍቲ ዘይነፃፀሉ ዕላማታት ምዃኖም ለውጢ ምምዕሉ ኣዩ።

ማሕበረሰብ መሰረት ዝገበራ ውዳበታት ማሕበራት ዝገወተኦ ዓብይ ግደ ተሳትፎ ሓረስቶት ምትብባዕ ጥራሕ ዘይኮነስ እቶመ ሓረስቶት ነተን ዘለዎ ኔትዎርክታት (መርበባት ውዳበ) ክጥቀሙለን ወይ ካዓ ሓደሽቲ ኔትዎርክታት ከምስርቱ ምግባር ዘጠቃለለ እዩ። ሓረስቶት ንሓረስቶት ሜላ ስርፀት ምኽንያታዊ ዝኾነ መእመኒ ሜላ ኣዩ። ምኽንያቱ ድማ “ምርኣይ ምእማን” ስለ ዝኾነን ካልኦት ሓረስቶት ድማ ካብዚ ስለ ዘማሃሩን እዩ። ሓረስቶት ምስ ካልኦት ሓረስቶት ወይ ጉጅለ ብምምይያጥ ሓደሽቲ ቴክኖሎጂታት ንክምኡሩ ዮነቓቓሖም ዮ።

ብተመሳሳሊ እዋን ናይ ውልቀ ትካላት ኣብ ምቕራብ እታዎታትን ዕዳጋ ምህርትን ቁልፊ ግደ ስለ ዘለዎም ኣካል ናይቲ ልምዓታዊ ስራሕ ጌርካ ይውሰድ። .

ኣሰታፋይ ከይዲ ሜላ ምስትምሃር

ኣሰታፊ ከይዲ ሜላ ምስትምሃር ማለት ከይዲ ምምሕያሽ ውዕኢታዊ ልምዓት ኣዩ። ዝኸተሎም መሰረታዊ መትከላት ድማ፡- ተቀባልነት ማለት 'ውን ሓረስቶት ባዕሎም ተግበርትን ፈተንትን፣ ኤክስተንሽን ሰራሕተኛታት “መተሓባበርቲ” ናይቲ ለውጢ፣ ከባቢ ማሕበረሰብ 'ወናኒ' ናይቲ ሰራሕኻ መርኣይን መክራን ከምኡውን ንናይ ከባቢያዊ ወይ ከባቢ ቦቓል ፍልጠት ልምዲ ኣሰራርሓን ኣፍልጦ ምሃብ።

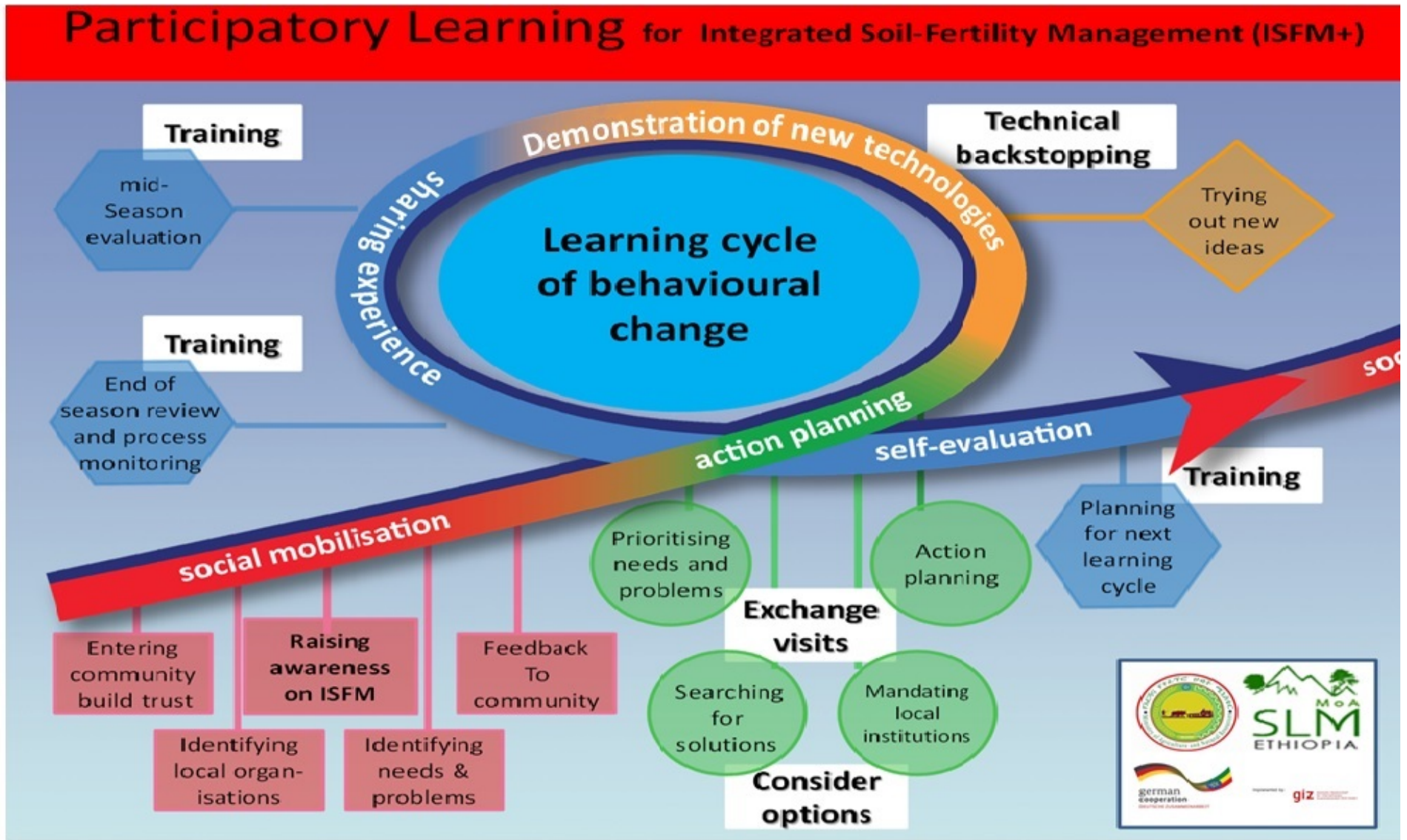
እዚ ዘድልዮ

- ማሕበረሰብ ኣብ ትልሚ ምውፃእን ምትግባር ልምዓታዊ ስራሕትን ምስታፍ.
- ምምዕባል ምዕሩይ ምሕዝነት ኣብ መንጎ ሓረስቶት፣ ሕርሻ ወኪላትን ውልቀ ትካላትን ባዕሎም ብባዕሎም ክመሃሃሩ ብምገባር፣ ንምምዕባል ክእለቶምን ፍልጠቶምን ኣስተዋዕኦ ምግባር
- ምጥንኻር ናይ ሓረስቶት ሽግር-ፈታሒ ትልሚ ኣወፃዕኣን ክእለት ኣተሓሕዛን/ ምምሕዳርን
- ኣብ ምቕባልን ምምዕባል ሓደሽትን ውዕኢታዊን ቴክኖሎጂታት ዘሎ ናይ ሓረስቶት ዓቕሚ ምልላይ
- ሓረስቶት ብመክራን ሰራሕኻ ብምርኣይን ክመሃሩ ምትብባዕ፣ ክእለቶምን ሓሳቦምን ክብ ምባል/ምዕባይ፣ እዚኦም ምስ ሓደሽቲ ሓሳብ ብምዝናቕ ከተግብርዎም ምግባር
- ሓረስቶት ሓደ ዓይነት ጉጅለ ከም ዘይኮኑ ግን ዝተፈላለዩ ማሕበራዊ ጉጅለ ዘካተቱ መብዛሕትኡ ግዜ ድልዮቶም፣ ሃፍተ ገነቶምን ዓቕሞምን ኣፈላለይ ከም ዘለዎ ምፍላጥ።
- ድኻታትን ዝተገለሱን ኣካል ኦቲ ማሕበረሰብ ኣብ ከይዲ ኦቲ ስራሕ ክሳተፉ ምትብባዕ.
- ኦቲ ስራሕ ሕ/ወኪላት ከተሓባብርዎ ምግባር.

ኣሰተፋይ ከይዲ ሜላ ምምምሃር 4^ተ ቁልፊ ብርክታት ዘለዎ እንትኾን እዚኦም ምስ ሕርሻዊ ወቅቲ ዝታኣሳሰሩ ካብ መጀመርያ ምስታፍ ማሕበረሰብ ኣብ ምውፃእ መተግበሪ ትልሚ፣ ትግበራን ኣብ ቦትኡ ምግምጋምን፣ ምምሃር ሓዲሽ ቴክኖሎጂ ምፍጣርን ምህዞ ምውሳኽን እዮም። እዚ ዑደት ከይዲ ምምሃር ሓበራዊ ምምህሃር ክሳብዚ ዝተኻየደ እዋን ንነዊሕ ዓመታት እናተደጋገመ ክትግበር ይኸእልዮ። እዞም 4^ተ ብርክታት ዑደት ኣሰተፋይ ከይዲ ሜላ ምምሃር (ሰእሊ 1) ቀዲሎም ዘለዉ ዮጠቃልል።

- ብርኪ 1: ምርካብ/ምስምራው ማሕበረሰብን ምልዕዓል ሕበረተሰብን - ኣብ ማሕበረሰብ ብምእታው እምነት ከሕድር ምግባር፣ ከባቢያ ትካላት ምንጻር፣ እቲ ማሕበረሰብ ዘለዎ ህልዊ ኩነታት ባዕሉ ክትንትን ምትሕብባር፣ ግንዛብ ምፍጣር፣ ምንጻር ድሌትን ፀገማትን፣ ምንጻር ፈተንቲ ኩነታትን ዕድላትን
- ብርኪ 2: ናይ ማሕበረሰብ መተግበሪ ትልሚ ኣብ መፍትሒታት ምድላይ መሰረት ገይርካ ነተን ማሕበረሰብ መሰረት ዝገበራ ውዳበታትን ሓረስቶትን ዘተነፀሩ ዕድላት ክፍትንዎም ሓላፍነት ምሃብ
- ብርኪ 3: ትግበራ፦ ብናይ ሓረስቶት ፈተነን ሰሪሕኻ መርኣይን ኣቢልካ ሓደሽቲ ሓሳባት ከወፁ ምግባር
- ብርኪ 4: ተሞኩሮ ልውውጥ፣ ልምዲ ምውሳድን ሰራሕት ምክላስን፦ ንቀጻሊከይዲ ምምሃር ዑድት ምምሕያሽ ክህሉ በሪ ምክፋትን ዘተረኸቡ ውዕኪታት ምተብባዕን። ምትሕብባርን ዓቕሚ ምዕባይን ቀንዲ ክፋላት ናይ ሕድሕድ ብርክታት እዮም።.

ሰንሊ 1: ዑደት ናይ ኣሳታፋይነት ከይዲ ምምሃር

ብርኪ 1: ማሕበረሰብ ምርካብ

ማህበረሰብ ምስታፍ፣ እመነትን ግንዛብን ምፍጣር

ኣብ ዝኾነ ልምዳዊ ስራሕቲ እቲ ማህበረሰብ ክውንኖ ተኸይኑ 3ተ ቁልፊ ኩነታት ክህልዉ ይግባእ ፡

- ኣቲ ማሕበረሰብ ዘለውዎ ፀገማት ንምፍታሕ ሓቃዊ ዝኾነ ምትብባዕን ተገዳስነትን ኣብ ውሽጢ እቲ ማሕበረሰብ ክህሉ ምግባር
- ነቲ ስራሕ ሓገዙቲን ንቅድሚት ክወስደኦ ዝኸላን ውዕኢታዊ ዝኾና ናይቲ ማሕበረሰብ ትካላት ክህልዎ ምግባር
- ኣብ ኣድላይነት ምትግባር ኣታሓሕዛን ኣጠቓቕማን ልምዑንት ሓመድ ግንዛብ ምፍጣር

ካብዞም ኣብ ላዕሊ ዝተጠቀሱ ወፃኢ በዘይካ ተኸታታሊ ድጋፍ ደጋዊ ኣካል እቲ ልምዳት ቀፃልነት ናይ ምህላው ዕድሉ ዝፀበበ ይኸውን። ህዘቢ ክተባባዕ ተኸይኑ ቀንዲ ድሌቱ ፈሊኻ ምፍላጥን ነዚ ድልዎቱ ቀዳምነት ሂብካ ክፍታሓሉ ምግባርን የድሊ። ኣቲ ህዝቢ ባዕሉ ጥራሕ እዩ ብብቅዓት ዋና ዋና ድልዎታቱ ከፈሊን ብንፁር መፍትሒኦም ክቐምጥን ዝክእል። ነዚ ንምትግባር ናፍቲዘለዎም ናይ ባዕሎም ፍልጠት ከንዲ ዝካኣል ተወሳኺ ግንዛብ ናይ ምፍጣር መማረፅቲ ምክንያን የድሊ።

ማህበረሰብ ሓደ ዓይነት ከም ዘይኮነ፣ ዝተፈላለዩ ዓይነት ስድራ፣ ዝተፈላለዩ ግደን ሓላፍነትን ዘለዎም ትካልትን ምህላዎም ምፍላጥ ኣገዳሲ እዩ። ኣብቲ ከባቢ ማሕበረሰብ ዝርከባ ትካላት ናይ ባዕለን ሕፃናት ክህልዎን ይኸእል እዩ። ኮይኑ ግና ነቲ ልምዳዊ ስራሕቲ ንቅድሚት ከምርሑ ዝኸእሉ ፈሊኻ ምፍላጥን ነዚኦም ዓቕሚ ኣዕቢኻ ኣብ ምድላው መተግበሪ ትልሚ ነቲ ማሕበረሰብ ሓገዙቲ ክኾኑ ምግባር ቁልፊ ብርኪ ናይቲ ስራሕ እዩ።

ቀዳማይ ደረጃ ብቀዳምነት ዝስራሕ ስራሕ ኣጋራት ወይ ካዓ ነቲ ስራሕ ሓገዙቲ ዝኾኑ ኣካላት ምርካብ/ምእካብ፣ ምምይያጥ፣ ምስ ብዙሓት ናይቲ ከበቢ ማሕበረሰብ ኣመራርሓ ክንዲ ዝካኣል ብዛዕባ ሜላ ክይዲ ኣሳታፋይነት ኣብቲ ክይዲ ስራሕቲ ዝገብርዎ ሓገዝን ስምምዕ ምግባር። እዚ ድማ ጉጅለን ውልቀ ሰባትን ንምስታፍ ተሓሳቢ ብምግባር ኣዩ።

ከምዘኣም ዝበሉ ኣኼባታት ነዞም ቀዲሎም ዘለዉ ሓበሬታታት ንምህብ ተበግሶ ብምግባር እዩ፡

- ኣቲ ማሕበረሰብ ከመይ ጌሩ ኣቲ ህዝቢ ናብርኡ ከም ዝመርሕ፣ ዝተፈላለዩ ዓይነት መራሕቲ ስድራ ኣብ ውሽጢ ኣቲ ማሕበረሰብ ብኣንፃር ንፍልፍል እቶት ዘለዎም ኣቅርቦት፣ ናይቲ ከባቢ ትካላትን ኣቲ ህዝቢ ዘብቁሎም ዘራኣቲን ዘራብሓም እንስሳን
- ዝርኣዩ ናይ ተፈጥሮ ሃፍቲ ፀገማት፣ ነዚ ንምፅዋር ዝጥቀሙ ሜላን ኣብ ውሽጢ እቲ ማሕበረሰብ ነቶም ክፍታሑ ዝግበኦም ቀደምቲ ፀገማት ንምፍታሕ ድልዎት ዘለዎን ትካላት ተሃልዩን
- ከመይ ገይርካ ኣብ ምጉሕንሕ መሬት፣ ኣብ ልሙዕነት ሓመድን ናይ ወድሰብ ጥዕናን ዘለዉ ፀገማት ዝፍትሕሉ ሓሳባት ግንዛብ ኣብ ምፍጣር ዘለዉ ካለኣት ልምድታት/ተግባራት።

ኣብ ከምዚኦም ዘበሉ ኣኼባታት ተሳተፍቲ ኣመራርሓ ከሳተፉ ኣለዎም። ከምኡውን ደቂ ኣንስትዮን መናእሰይን። ድሕሪ መጀመርታ መእተዊ ናይቲ ምይይጥ ዓላማን ቅጥዒን ናይቲ ኣኼባ ስምምዕ ምስተገበረሉ ጉጅለ ምይይጥ ኣብ ሓሳብ /ግንዛብ ዝኾነ ኣፈላላይ ተሃልዩ ኣብ ናይ ጠቅላላ ኣኼባ ብግብረመልሲ ብምስናይን ተወሳኺ ምይይጥ ምግባርን ንክይዲ ኣኼባ ትክክለኛን ግዜ ቆጣቢን ይገብር (ሳፁን 1)።

እንመርዎ ግዜ ሰባት ናይ ስራሕ ባዕቂ ኣብ ዘይበሉም እዞን ምዃኑ ምርግጋፅ ኣዝዩ ወሳኒ እዩ። ከም ኣዋን ዘርኢ፣ ምእካብ ምህረትን ማዓልቲ ዕዳጋን ካልኦ ኣቲ ማሕበረሰብ ቅድሚያ ዝደልዮም ግዝያት ክኸውን የብሉን። እቲ ዝምረፅ ግዜ ምእንታን ክሳተፉ ንደ/ኣንስትዮ 'ውን ዝምቹ ክኾን ኣለዎ። ምይይጥ ንቡዙሓት ማዓልቲታት ክመዓራሪ ይኸእልዩ፣ ግን ኣብ ሓድህድ ማዓልቲ ካብ

3-4 ሳዓት ዘይበልፅ ክኸውን ኣለዎ። ኣብ ሕድሕድ ማዓልቲ ብዛዕባ እንታይ ከምዘተዘርበ ሐሳብ ፀሚቕካ ዳግም ብምቕራብ ይጅመርን ናይቲ ዝሓለፈ ማዓለቲኣብ ስምምዕ ይብፀሓሉን። ኣብቲ ኣኼባ ዘሎ ተሳታፊ ብኩሉ ኦቲተሳታፊ ዝተከመነሉ ክኾን ኣለዎ፤ ጥራሕ ብሓው ሓፍቲ ወይ ዕርክነት ተመሪፀ ዝሳተፍ ዘሎ ከይኾን ምርግጋዕ ኣዝዩ ኣገዳሲ እዩ።

ሳፁን 1: ኣብነታዊ ፕሮገራም ኣብ ቆፀሮ ማሕበረሰብ፣ ምትንታን ኩነታትን ድርጊትን

ናይ ኣኼብ ትልሚ
1^ይ ማዓልቲ
ጠቅላላ ምይይጥ : መእተዊን ኣፍቲ ዓላማን ኣክይዳ ናይቲ ኣኼባን ምስምማዕ
ንይ ጉጅለ ምይይጥ

- ትካላት ናይቲ ከባቢ ምልላይ
- መነባብሮ ናይቲ ሕ/ሰብ ምርዳእ፣ ስርዓት ኣለማምዓ ሕርሻ (ዘራእቲ፣ ሃ/እንስሳን ልምድታት ኣተሓሕዛ ልሙዕነት ሓመድን)
- ምርዳእ ዝተፈላለዩ ሓረስቶትን መራሕቲ ስድራን
- ምርዳእ ብደሆታት/ፀገማት/ድልዎታትን ምርጨኦምን
- ኣብ መንጎ ናይ ሓመድ ጥዕና፣ ጥዕና ዘራእትን ወዲሰብን ዘለዎም ምትእስሳር ግንዛብ ምዕባይ ካብ ሕድሕድ ጉጅለ ዝቀረበ ሪፖርት መሊሰካ ናብ ጠቅላላ ኣኼባ ምቕራብ

2^ይ ማዓልቲ
ናይ ጉጅለ ምይይጥ

- መንቀሊ ናይቲ ሽግር/ፀገም ምንጻር
- ንቲ ሽግር ህልዊ ዝኾነ መፍተሒታት ምቕማጥ
- ክህልዉ ዝክእሉ ዕድላት ንምልላይ ግንዛብ ምዕባይ

መጠቓሊ ሪፖርት ግብረ መልሲ ምቕራብን ግንዛብ ምዕባይ

3^ይ ማዓልቲ
መፍትሕታት ምንዳይን ዝሙኩሩ ኣማራጻታት ምልላይን
ንትካላት ኦቲ ከባባቢ ሓላፍነት ምሃብን መራሕቲ/መሳሰይቲ ሓረስቶት ምምራፅን
መትግበሪ ትልሚ ምውፃእ

ንኩነታዊ ትንተና ብፍሉይ ዝስራሓሉም ክፍልታት ከም ዝስዕብ ቀሪቦም ኣለው።

ምንጻር ማሕበረሰብ መሰረት ዝገበራ-ውዳበታት/ማሕበራት

ከባብያዊ ትካላት ማሕበረሰብ መሰረት ዝገበራ-ውዳበታት/ማሕበራት ካብ ናይ ውለቀ ሰራሕ ንላዕሊ ኣብቲ ማሕበረሰብ ክትግበሩ ስምምዕ ዝተገበረሎም ስራሕቲ ሓለፍነት ወሲዶም ክስረሑ ይግባእ። ነዚ ዘተግበሩ/ዝሕግዙ ብፍላይ ካብቶም ዝፀንሑ ውዳበታት ከም መማረቢ ድማ ነቲ ስራሕ ክክታተሉ ሓደሽቲ ዘተጣፎኹ ክኾኑ ይግባእ። ኦቶም ዝተረፉ ኣብ ግምት ወሽጦ ክነእትዎም እንክእል ኣብቶም ማህበረሰብ መሰረት ጌርም ዝተወደቡ ውዳበታት/ማሕበራት ዘይምኹዎ ኩነታት እንተሃልዩ ጥራሕ እዩ። መብዛሕተኦም ማሕበረሰባት- ማሕበረሰብ መሰረት ዝገበራ-ውዳበታት/ማሕበራት ከም ልምዓት ኮሚቴ፣ ዕቋርን ልቃሕን ማሕበራት፣ እድርን ዕቁብን ማሕበራት፣ ማሕበር ሓረስቶት፣ ደ/ኣንስትዮን መናእሰይን ጉጅለታተ ዝሓቆፉ እዮም። ከሳብ ሕዚ ዘለዉ ተሞክሮታት ከም ዘመላኽትዎ ሓደሽቲ ትካላት/ውዳበታት መብዛሕተኡ ግዜ ንዝተወሰነ ግዜ ብዝፀነሓ ካልኦት ማሕበረሰብ መሰረት ዝገበራ-ውዳበታት ከላናኸላ ከምዝክእላን እዘን ነባራት ማሕበራት ኦቲ ሓላፍነት ናትና እዩ ዝብል ስምዒት ክሕድራ ከምዝክእላን። ስለዚ ነባር ውዳበታት/ትካላት ምጥንኻር እቲ ዝሓሸ ናይቲ ከባቢ ዓቅሚ ምዕባይ ሜላ እዩ። ትካላዊ መፅናዕቲ/ትንተና ብምክያድ እንታይነት ከባቢያዊ ትካላት ምንጻር ይካኣል እዩ።

ምርዳእ ስርዓት ኣለማምዓ ሕርሻ (ዘራእቲ፣ ሃ/እንስሳን ልምድታት ኣተሓሕዛ ልሙዕነት ሓመድን)

ዝርዝር ዕንጻት ናይ ሕርሻ ምንቅስቃስ መብዛሕተኡ ናይ ገጠር ማሕበረሰብ ከመይ ከምዝናበር ንምርዳእ ይሕግዝ። ኮይኑ ግና ዋላኳ ጉጅለ ሓረስቶት ናይ ምልማዕ ዘራእቲ ወይ ምርባሕ እንስሳ ግዜ ሰሌዳ ከውፅኡ ብምሕታት ምጅማር ተተኻኣለውን ኣብ ክሊ ናይ ማሕበረሰብ ኣኼባ ዝርዝር ናይ

ሕርሻ አለማምፃ ስርዓት ፅንፃት ምክያድ ግዜ ዝበልዕን መሸገሪን እ። ይኹን ዳኤምበር ካብ መጀመርያኡ እቲ ህዝቢ ዝዘርእዎ ዓይነት ዘራኡቲን ዘራብሖም እንስሳትን ምንፃርን ዘለዎም ተዳላይነት ባኣንፃር ንምግብነት፣ ንውሕስና ማዓዛ ምግብን ኣብ ዕዳጋ ዘለዎም ተጠላብነትን ሰሪዕኻ ምቕማጥ የድሊ። ጥንካረን ድክመትን እቲ ህልዊ/ጋሀዳዊ ኣታሓሕዛ ልሙዕነት ሓመድ ሰራሕቲ ምርዳእ ወሳኒ እዩ። እንታይ መሰረት ጌርኻ መፍትሒ ንክተቐማጥ መሰረት ስለ ዝኾነኻ።

አቶም ተግባራት ፈላሊኻ ንምትግባር ስለ ዝሕግዝ ስርዓተ ዓይነት ዕድመን ኩርናዕ ኣረኣኢያ ናይ ተባዕታይ፣ ደ/ኣንስትዮን መናእሰይን ሓቲትኻ ምንፃር የድሊ። ኣብ ተመሳሳሊ ግዜን ኣብሓደ ዓይነት ጉጅለን ንዘሎ ህዝቢ ብዛዕባ ዘልምዎም ዘራኡቲን ልምዓት ሃ/እንስሳን ኣታሓሕዛ ልምዑነት ሓመድን ዘለዉዎ ቀንዲ ፈተንቲ ኩነታት/ብድሆታት ክንፅርምን ብቐደም ሳዓብ ክቐምጠምን ምግባር።

ናይ እግሪ ጉዕዞ ገይርኻ ካርታ ምውፃእን ታሪኻዊ ኣመፃፅኣ ከባቢ ምፍላጥን ዝርዝር ሓበሬታ ናይ ብደሆታቶም ክረኽቡን ብዛዕባ ፀጋታቶም ግንዛብ ክዕብዩን ዝሕግዙ መሳርሕ እዮም።

ዳህሰሳ ኩነታት መነባብሮ

ምክያድ መፅናዕቲ/ትንተና ኩነታት መነባብሮ ንዝሓሸ ኣፍልጦ ብዛዕባ መራሒ ስድራ ዝምርሓሉ መንገዲ፣ ቁፅሪ/ፐርሰንት ኣብቲ ማሕበረሰብ ዝተጠርነፈ፣ ኣብቲ ማሕበረሰብ ዝሳተፍ ዘሎ መን እዩ፣ ናይዚ ተሳትፎ ምስ ምግቢ ወይ ጥሪ ገንዘብ ዘለዎ ዝምድናዊ ጠቀሜታን ኣብቲ ዝሓለፈ ዓመታት ዝተራኣዩ ለውጥታትን ምክንያት ናይቶም ለውጥታትን ክፈልጥ ባይታ ይፈጥር። . እዚ ፅንፃት እቶም ቀንዲ ናይ መነባብሮ ንጥፈታት ንምንፃርን ኣቲ ህዝቢ ፍሉይ ትኹረት ንዝህበሎም ንጥፈታት ፀቅጢ ንምግባርን ይሕግዝ።

ምንፃር ዝተፈላለዩ ዓይነት ሓረስቶት

ኣብ ዝኾነ ማሕበረሰብ ኣብ ሃፍቲ፣ ኣብ ማዓርግን ኣብ ንፍለፍል ኣታዊ ዘለዎም ተበፃሓይነትን ኣድሂቡ ኣፈላላይ ኣሎ እዩ። እዚ ኣፋላላይ ምህላወ ፈሊጥኻ ኣቲ ድኻ ወይ ዝተገለለ ኣካል ህዘቢ ኣብቲ ናይ ልምዓት ከይዲ ዝሳተፍ ዘሎ ምኻኑ ንምርግጋዕ ኣቲ ከባቢ ህዝቢ ዝጥቀሙሎም መፍለዩ መለኪዲታት ምፍላጥ ጠቓሚ እዩ (ንኣብነት ብዘለዎም መሬት መጠን፣ በዝሒ ክፍቲ፣ መሳርሒታት፣ መንበሪ ገዛ፣ ብዘለዎኦ በዝሒ ኣንስቲ ወዘተ..)

ፍልፍል ኣታዊ ወይ ሃፍቲ መሰረት ጌርኻ ዝግበር ልምምድ ሰርርዕ ኣብቲ ማሕበረሰብ ዘለዉ መራሕቲ ስድራ ቀንዲ ድልዩት ታይ ታይ ምኻኖም ንምንፃር ዝግበር ዝርዝር ፅንፃት መሰረት ክኸውን ይኽእል እዩ። እንድሕር ድልዩታት ሓሳብም ናይ ዝገልፁን ዝሓሹን ኣካል ናይቲ ህዝቢ ኣብ ግምት ነእቱ ኮይና ካልኦቶም ካብቲ ከይዲ ልምዓት ናይ ምውፃእ ዕድል ከጋጥም ይኽእል እዩ። እዚ ካዓ እንድሕር ኣብቲ ማሕበረሰብ ዘሎ ህዝቢ ማዕረ ጌርና ንወስደ ኮይና ብቀሊሉ ክክሰት ዝኽእል ነገር እዩ። ኣቲ መበገሲ ስርርዕ ሃፈቲ ንዳሓር ኣብ ክትትልን ገምጋምን ናይቲ ፕሮጀክት ከም መጣቀሲ ከገልግለና ይኽእል እዩ።

ኣብቲ ከባቢ ንዝክሰቱ ፀገማት ብናይ ባዕሉም ብልሓት ብከመይ ከምዝፈትሕዎም ምንፃርን ግንዛብ ክዕብዩ ምግባር

መፍትሒ ፀገማት ኣብ ምእላሽ ህዝቢ ናይ ባዕሉ ፍልጠትን ልምድን ከማዕብለ ይግባእ፣ ከምኣብነት ኣብ ኣታሓሕዛ ልሙዕነት ሓመድ። እዚ ግንዛብ ንምምዕባልን ንቶም ዝተነፀሩ ፀገማት ምጉሕንሕ ሓመድ ተግባራዊ መፍትሒ ንምድላይን መበገሲ በምኻን ይሕግዘና። እዚ ዝከናወን እዞም ቀዲሎም ዝተዘርዘሩ ብምንፃር እዩ።

- ኣብቲ ህዝቢ ሜላ ምፍጣር ግንዛብን ምንጪ ኦቲ ፍልጠት ካብይ ከም ዝኾነ ምንጻርን
- ነዚ ሜላ ዝጥቀምሉ ማሕበረሰብ መን እዮም? ምፍላይ ስርዓተ ፆታን ኣየናይ ሜላ ከም ዝጥቀሙ ኣብ ምውሳን ሓላፍነት ዝወስዱን ነዚ ስራሕ ብደንቢ ከተግባሮ ዝክእል ምዃኑ ዝንፅፍን
- ጥቕምን ጉድኣትን ሕድሕድ ሜላ ምንጻር
- ኣንፈታት ኣጠቓቕማ ኣቶም ንጥፈታትን ምክንያት ምጥቃም እዚኦምን

ኣብ መንጎዚ ግንዛብ ናይ ምዕባይ ዕዳል ኣሎ። ኣብ ውሽጢ ፕሮግራም ዘላቂ ኣጠቓቕማ መሬት(SLMP) ኣብ “ሓባሪ ወፍሪ ዝተዋደደ ኣተሓሕዝን ኣጠቓቕማን ልሙዕነት ሓመድ ማንዋል”² ብዝርዘር ተቀሚጡ ኣሎ።

² ፕሮግራም ዘላቂ ኣጠቓቕማ መሬት ተሽታታሊ ስልጠና፣ ወፍሪ ሓባሪ ናይ ዝተዋደደ ኣተሓሕዝ ልሙዕነት ሓመድ፣ ቁፅራ-14.

ብርኪ 2: በቲ ማሕበረሰብ መተግበሪ ትልሚ ክወፅእ ምግባር

ግበረመልሲ ምሃብን ግንዛብ ክሰብዩ ምግባርን

ዋላኪ ካብቲ ማሕበረሰብ ተሳትፎን ኩነታቶምን ዝተኻየደ ፅንዓት ንናይ ደገ /መተሓባበርቲ ኣካላት ባሕሪ ኣቲ ማሕበረሰብ ክፈልጡ ዝጠቕሞም እንተኾነ እቲ ውፅኢት መፅናዕቲ ነቲ ማሕበረሰብ ባዕሉውን ብጣዕሚ እዩ ዝጠቕሞም። ግበረመልሲ ምሃብ ናይቲ ፀገም መንቀሊኡ ታይ ምዃኑ ንምንጻር ግንዛብኡም ብምዕባይ መፍትሒኡ ንክንፀባርቑን ኣቲ ማሕበረሰብ ዝጻወቶ ግደ ታይ ታይ ምዃኑ ንምፍላጥ ዕድል ይህብ 'ዩ።

ነቲ ማሕበረሰብ ዝዋሃብ ግብረ መልሲ፡

- ናይተግባር ኣንፈት ኣብዘለዎም ክይዲ ልምዓታዊ ተግባራት ንክሳትፍ ህዝቢ ምትብባዕ
- ንናይ ድኻታትን ዝተበደሉን ጉጅለ ኣባላት ሓሳቦም ንክገልፁ ዕድል ምሃብ።

ውፅኢታዊ ናይ ማሕበረሰብ ተሳትፎ ንምርግጋዕ ማህበረሰብ ናይቲ ሽግር ታይነት ብባዕሉ ክሰላስሉን ብባዕሉ ክፈትሖን የድሊ። ብርኪ 2 ዘድልዮ፡-

- ብዛዕባ ኣብ ብርኪ 1 ዝተነፀሩ ድልየታትን ፈተንቲ ኩነታትን(ብድሆታት) ንክለኡት ኣክል ናይቲ ማሕበረሰብ ግብረመልሲ ምሃብ ።
- ንክስትት መሬት ምጉሕንኩን ሽግራት ልመዕነት ሓመድን መንቀሊኡምን መፍትሒኡምን ኣብ ምቕማጥ ግንዛብኡም ክሰብዩ ምግባር።
- ካብቶም ዘተቀመጡ መፍትሒታት ብወገን ኣተን ማሕበረሰብ መሰረት ጌረን ዝተጣየሻ ትካላት/ማሕበራት ክፈትሑኦ ዝክእሉ ፀገም ምንጻር።

እዚ ብዝበለፀ ዕውት ዝኾን ኣብ ዝካየድ ዋዕላ/ዓውደ-መፅናዕቲ ኣባላት ብምምራፅ ሕድሕድ ጉጅለ ናይ ጉጅለኡም ሪፖርት ክቕርቡ ብምግባር እዩ። ድሕሪ እዚ ዝስዕቡ ተጋባራት ምክንያን ወሳኒ እዩ ፡

- ንቶም ብድሆታት ንምፍታሕ ዝከናወኑ ተግባራት ዝፍፀምሉ ግዘ ሰሌዳ ስምምዕ ምግባር.
- ኣቲ ማሕበረሰብ ንዘትግበርዎ ልምዓታዊ ስራሕቲ ናብቲ ዝሓሸ መንገዲ ዝወስድ ዘሎ ምዃኑ ወይ ዘይምዃኑ ዘረጋግፁ መለኪዒታትን ኣመላኽትን ኣብ ምቕማጥ ስምምዕ ምክያድ

መፍትሒታት ምንጻይ

መንቀሊ ናይቲ ቀንዲ ሽግር ሓንሳብ ምስተነፀረ ዘለዉ ናይ መፍትሒ መማረፅታት ምቕማጥ ቀሊል እዩ። ካብቲ ማሕበረሰብ ኣባልን ካብቲ ልምዓታዊ ትካልን ዝቐረቡ መማረዒ መፍትሒ ፀገማት ብምሕዋስ ንነጻ ፀገማት ሓደሽቲ መፍትሒታት ክምንጭው ምግባር። ኣብዚ ናይ ሕርሻ ወኪላት ግደ ብዝጻበዩ መንገዱ ጠቓሚ እዩ። ትክክለኛ ናይ ስርፀት ኤክስተንሽን መሳርሒ ምጥቃም ብዝበለፀ ነገራት ክንርዳእ ይሕግዘና።

ይኹን ዳኣምበር እንኣልሾም መፍትሒታት ናይቲ ህዝቢ ፍልጠት ዘጠናክሩ/ዝሃንፁ/ ክኾኑ ይግባእ። ዝተረሰዐ ናይ ነዊሕ እዋን ባህላዊ ፍልጠት ክህሉ ይክእል ዩ። ከምዚኡም ዝበሉ ዝተረሰዑ ልምድታት ዓበይቲ ዓዲ ብምሕታት ምንጻር ይካእል ኣዩ። ይኹንዳኣምበር ኣቲ መፍትሒ ምእላሽ ኣብ ናይ ከባቢ ህዝቢ ተወሲኑ ይተርፍ ማለት ኣይኮነን። መፍትሒታትን ሓሳባትን ካብ ካልኣት ሓረስቶት ልምዲ ወይ ካብ ካልኣት ትካላት ዝተረኸበ ተሞክሮ ናብቲ ከባቢ ምምጻእ።

ዘለዉ ኣማራጺታት ተሞክሮ ልውውጥ ንመሃዘቲ ሓረስቶት፣ ንጎረቤት ማሕበረሰባት ወይ ካዓ ንምርምር ማእኸላት ማለት ውን ዝሓሸ /ተወሳኺ ሓሳባት ከመንጭው ሰለዝክእሉ። እዚ እቶም ሓረስቶት ኣቲ ስራሕ ብኦርጅናሉ ንክርኢዎን ካለኣት ናብዚ ዓወት ንምብጻሕ ፀገማት ከመይ ከም ዝፈትሑዎምን ንምርኣይ የክእል። ንክምዚኡም ዝመሰሉ ዑደታት ምትላም፣ እቶም ማሕበረሰብ ወክልቶም ምምራፅ፣ እቶም ተወክልቲ ሪፖርት መሊሶም ናይ ምቕራብ ክእለት ዘለዎም ክኾኑ ኣለዎም፣ ምክንያቱ ካብዚ ኣቲ ኣብዛሓ ኣባል ማሕበረሰብ ተጠቃሚ ሰለ ዝኾን። ካልእ ሜላ /መንገዲ ኣዶ፣ ጎላን፣ ጎልጎላን ምጥቃም እዩ (ሓደ ሓደ ግዜ ኣዶ-ህፃን ሙከራ/ፈተን) ኣናተባህለ ይፅዕዕ። ኣብ ክይዲ እቲ ምርመር ድማ ግንዛብ ንምዕባይ ሓረስቶት ኣቶም ናይ ምርመር ኣማራፅታት ነናብ ከባቢኡም ከተግብርዎ ይሕግዘ (ሰዳቃ 2)

ሰደቃ 2: ኣዶ፣ ንላን፣ ንልንላን መለሊይ ባህሪያት ሙከራ

ሙከራ/ምርመራ	ዓነት ምርመር
<p>ናይ ኣዶ ሙከራ ብተማራማሪ ዝተሓረዩ ኣማራጻታት ካብ ሓረስቶት ዝረኽቡም ኣታዎታትን ዘጠቃለለ</p>	<p>ኣብ ምርመር ማእኸል ብተማራማሪ ዝካየድ</p>
<p>ናይ ንላ ሙከራ ዝሓሸ ተወዳደራነት ዘለዎም ኣማራጻታትን ብሓረስቶት ዝተመረጹ ከባቢያዊ ምህታትን</p>	<p>ኣብ ሕርሻ ቦታ ተመራማሪ ዝከታተሉ ብወሳኔይ መልከፀ ካብ ሓረስቶት እታዎት ዝተወሰኹን</p>
<p>ናይ ንልንላ ሙከራ ኣማራጻታት ብሓረስቶት ይሕረዩ</p>	<p>ኣብ ሕርሻ ቦታ ሓረስታይ ዘካይዶ ናይ ተመራማሪ እታዎት ዘይብሉ</p>

እዚ ከይዲ ሜላ ብዕውትነት ክንጥቀመሉ ንክእል ሙከራ ኣዶ ኣብ ሕርሻ ምርመር ማእኸልን ወይ ኣብ ሕርሻ ቦታ ብፍላይ ኣብ ጎኒ እቲ ማሕበረሰብ እንትምስረት እዩ። ከምዚ ዝበለ ፈተነ ብሓረስቶትን ኤክስተንሽን ሰራሕተኛታትን ናይቲ ጎረብብቲ ከባቢ ክገብን ከምዝክእልን ኣብ ዝገብንይሉ እዋን ናብ ናይ ባዕሉም ከነታት ብምትሕሓዝ ኦቲ ብሉፅ ዝባሃል ስራሕ ንምምራፅን ብኡ መሰረት ድማ ናይ ባዕሉም ፈተነ ንል ኣብ ናይ ባዕሉም ሕርሻ ዩካይዱ። ኣብ ማእኸልን መወዳኢታን ገማጋም ካልኣት ብዙሓት ሓረስቶት ዘሳተፈን ብሕርሻ ወኪላት ተሓባባሪነት ውፅኢት ናይቲ ፈተነ ኣብ ናይ ካልኣት ሓረስቶት ክግምግሙ ካልኣቶም ውሱናት ቴክኖሎጂ ድማ ኣብ ናይ ባዕሉም ኮይኑ - ንሱ ድማ ፈተነ ንልንላ ይባሃል።

ንናይ ከባቢ ትካላት ሓላፍነት ምሃብ

መፍትሒታት ተመሪም ምስ ተቀመጡ ቦቲ ናይቲ ማሕበረሰብ ትካላት ሓላፍነት መሰረት ትግበራ/ድርጊት ይካየድ። ሕርሻ ወኪላት ነቲ ስራሕ ተባረርቲ ንዝኾኑ ኣካላት/ነገራት ክሕልዉ/ክትትል ከካይዱ ይግባእ። ኣየንኡም ትካላት /ማሕበራት ናይቲ ማሕበረሰብ ከምንመርፅ ኣብ ስምምዕነት ክብባኡ ኣለዎ። እንድሕር እቲ ህዝቢ ኣብታ ናይ ከባቢያዊ ትካል ድኽመት ኣለዎ ዝብል እምነት ሃልይዎ ብኸመይ ክትጥንክር ኣለዎ ዝብል እብ ዝቐርቡ ኣማራጻታት ስምምዕነት ክግበረሉ ኣለዎ። ሓድሽ ትካል ዝተፈጠረ ተሃልዶ እዚ'ውን ድጋፍ ክግበረሉ ኣለዎ። ኣብነት ናይ መሪሕነትን ርክብን ክእለቶም ምምሕያሽ። ጉጅለ ተመራመርቲ ሓረስቶት ምምስራት ወይ ነቲ ዘሎ ናይ 1^ኛ ን 5^ተ ኔት-ዎርክ መስርሕ ምጥንኻር ኣድላይ ክኾን ይክእል እዩ።

ናይ ዝተመረጸ ማሕበረሰብ መሰረት ዝገበራ ትካላት መራሕቲ ንናይ ካልኣት ምህላው ሓላፍነት ዝወሰዱ ተኾይኖም እዚ ቁርፀኝነትን ተሓታታይነትን ንምፍጣር ይሕግዙ። ድሕሪ ተወሰነ ብርኪ ናይ መሪሕነትን ርክብን ስልጠና ንቁልፊ ሓላፍቲ ቲማሕበረሰብ ክወሃብ ኣለዎ።

መሪሕ ሓረስቶትን ጉጅለታትን

ሓደ ሜላ ድማ ሓደሽቲ ቴክኖሎጂ ብንኡስ ሙከራ፣ ፈተነን ሰራሕኻ መርኣይን ንምክያድ ብማሕበረሰብ መሰረት ዝገበራ ትካላት ምስዝተመረፁ መሪሕ፣ መስተኣናገድቲ ወይ ሞዴል ሓረስቶት ምስራሕ እዩ። ተኸታታሊ ግብረ መልሲ ካብ መሪሕ /ሞዴል ሓረስቶት ንጉጅለ ምሃብ ተሳትፎ ኣብ ትልምን ትግበራን ምርግጋዕን ቀጊሉ ድማ ከይዲ ሓረስቶት ንሓረስቶት ፈተነን ምልማድን የተባብዕ። ሓላፍነት ናይ መሪሕ/ሞዴል ሓረስቶትን ጉጅለታትን'ውን ስምምዕነት ክብባኡ ኣለዎ (ሳፁን -2)።

ሳፁን 2፣ ማህበረሰብ መሰረት ዝገበረ ትካላትን መሪሕ/ሞዴል ሓረስቶትን ዝህልዎም ግደን ሓላፍነትን

ማህበረሰብ መሰረት ዝገበረ ትካላት ዝህልዎን ሃላፍነት

- ናይቲ ዝተቀመጠ መደብ ዝርዝር ተግባራት መጀመርያ ባዕሎም ተቀቢሎም ንክትግብሩ .
- ዘለዉ ለውጥታት ሪፖርት ንምግባር፣ ዘለዉ ጉዳያት /ሽግራት ቡተለይ ነቲ ፕሮግራም /መደብ ዝወስዱ ተዕዕኖ ዝፈጥሩን ሓላፍነት ዝወስድ ሰብ ንምምራፅ። እቲ መሪሕ ገባር ክኸውን ይኽእልዮ።
- ነቲ ሓድሽ ቴክኖሎጂ ዘተግብሩ ካልኦት ሓረስቶት ክተባብዑ ንምግባር .
- ሕ/ወኪላት ብዝተቀመጠ ስራሕ ናይ ኣኼባ ፕሮግራም መሰረት ካሳተፉ ንምዕዳም
- ንኩሎም ሓረስቶት ዘሳትፍ ዑደት(ባዓል ሓረስቶት) ንምድላው
- ኣብ መወዳእታ ወቕቲ ኣብ ሜላ ቁፅፅር መደብ ገምጋም ምክያድን ናይ ቀፃሊ ሓድሽ ወቅቲ ትልሚ ንምድላውን .

መሪሕ/ሞዴል ሓረስቶት ዝህልዎም ሓላፍነት እዞም ዝሰዕቡ ዮካትት፣

- ንካልኦት ሓረስቶት ሓደሽቲ ቴክኖሎጂታት ንክምኡሩ ምትብባዕ.
- ብፕሮጀክት ከይዲ ትልሚ መስርሕ ካሳታፋይነት ባምኽታል ድጋፍ ምሃብ
- ሕ/ወኪላት ንጉጅለታትን ካልኦት ሓረስቶትን ስልጠና ኣብ ዝህቡ እዞም ድጋፍ ምግባር .
- ምብዛሕ ሙ/ዘርኢ ወይ ካዓ ናይ ፈልሲ ጣቢያ ማተርያላት ብመስርሕ ናቲ ማሕበረሰብ ድጋፍ ምግባር
- ኣብ ማእኸልን መወዳእታን ወቕቲ ዝካየዱ ናይ ሙኮራ መደባት/plots/ን ሰሪሕኻ መርኣይን ገምጋማት ምስትእንጋድ /ምትሕብባር.
- ትርጉም ዘለዎ ሓበሬታ ናብቲ ሓፋሽ ማሕበረሰብ ዝሰራጩ ምህላው ምርግጋዕ
- ምስ ካልኦት ሓረስቶት መደባኛ ኣኼባ ምክያድን ኣቲ ቀንዲ ዛዕባ ነቲ ጉጅለን ሕ/ወኪላትን ምቅራብ
- ኣብ መንጎ ጉጅለን ሕርሻ ወኪላትን ዝህሉ ምትእስሳር ምስላጥ

እቲ መሪሕ/ሞዴል ሓረስታይ ከም ዝሰዕብ ኮይኑ ክዋሳእ ኣለዎ፡

- ናይቲ ገጅለ ኣማኻሪ — ነቲ ጉጅለ ብኣማራርሓ ክእለት ምትሕብባርን ምውፃእ ትልሚ ከማዕብል ምጥንኻር።
- ኣስልጣኒ ናይ መስርሕ ካሳታፋይነት — ነቶም ኣባላት ብመስርሕ ቤት ትምህርቲ ወፍሪ ሓረስቶት ኣቢልካ መሰረታዊ ናይ ቴክኒክ ክእለት ክመሃሩ ምግባር
- ዘተኣሳስር ሰብ - ኣብ መንጎ ኣቲ ጉጅለን ሕ/ወኪን ዘሎ ርክብ ምስላጥ
- ብመስርሕ ማሕበረሰብ መሰረት ዝገበረ ምብዛሕ ዘርኢ ኣቢልካ ዘርኢ/ፈልሲ ምብዛሕ

ምውፃእ መተግበሪ ትልሚ

ድሕሪ ምንጻር ኣማራጺታትን ሓላፍነት ናይቲ ማሕበረሰብ መሰረት ዝገበረ ትካላትን ጭቡጥ ተግባራት ስምምዕነት ክግበረሎምን ተልሚ ከወፀሎምን ኣለዎ። እቶም ቀንዲ ተስፋ ዝግበረሎም ኣማራፅታት ይምረፁ፣ ከመይን መን ከምዝምኡሮምን ንምውሳኔ ስምምዕነት ይግበረሎም። ኣብዚ ብርኪ እዚ ኣቲ ሕ/ወኪል ብከመይ መንገዲ ድጋፍ ክህቦም ከምዝግባእ ኣቲ ማሕበረሰብ ክንፅር ኣለዎ።

ሓሓፊቶ በቲ ማሕበረሰብ ዝተነፀሩ መፍትሒታት በዋናነት ምስ ጥምረት ንብረትን ጉልበትን ዝተኣሳስር ናይ ህልዊ ቴክኖሎጂታት ድርጊት ክኾኑ ይኽእሉ። ኮይኑ ግና ኣብ መብዛሕተኡ ኩነታት ክኾኑ ዝኽእሉ መፍትሒታት ግልፂ ዘይኮኑን ምስቲ ከባቢ ኩነታት ንክስማዕምዑ ሓደሽቲ ሓሳባት ፈተነ ክግበረሎምን ክላመዱ ምግባርን ዘድልዮም እዮም። እዚ ክትግበር ዝኽእል ኣብ ኣማራፅታት ኣታሓሕዛ ልመዕነት ሓመድ ዘለው ልምድታት ግንዘበ ድሕሪ ምዕባይ እዮ።

ብርኪ 3: ትግበራን ፈተነን ሓረስቶት

ንድፊ ሙከራን ሰራሕኻ መርካይን

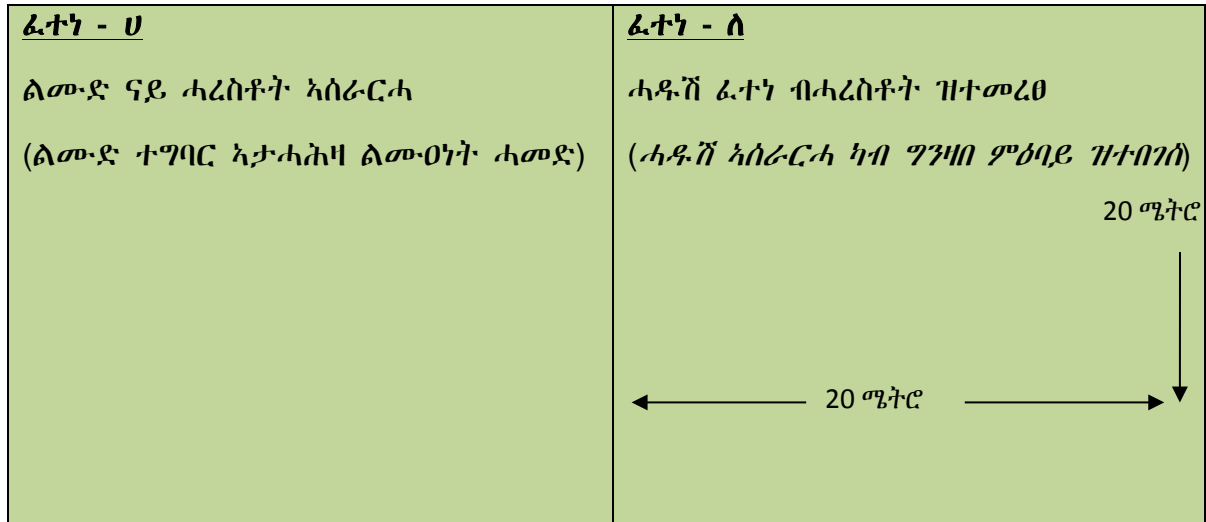
አቲ ሓዲሽ ቴክኒክ ካብቲ ልሙድ/ነባር አሰራርሓ ዝበልፅ ምዃኑ ንምርካይ ምንፅባር የድሊ እዩ። ነዚ ንምትግባር እቲ ዝቀለለ መንገዲ ነቶም 2⁺ ዝነፃፀሩ ነገራት ጎሊ ንጎሊ ኣብ ሓዲ ዓይነት ግራት ምቕማጥን ክልቲኦም ቦታታት ተመጣጣኒ መጠን ክህልዎም ምግባርን፣ እቶም ካልኦት ናይ ኣታሓሕዛን ክንክንን ስራሕቲ ውን ማዕረ ምዃኖም ምርግጋዕ ወሳኒ እዩ። እዚ ዘድሊ፣

- ተመሳሳሊ ዓይነት ሓመድ ምጥቃም (ዝተፈላለዩ ዓይነት ሓመድ ንምፍታን ዝካየድ ተዘይኮይኑ)
- ሓዲ ዓይነት ዘርእን ርሕቀት ኣብ መንጎ ተኸሊን ምጥቃም (ዓሌታትን ምርሕሓቅን ንፅፅር ፈተነ ተዘይኮይኑ)
- ክልቲኦም ተነፃፀርቲ ቦታታት ኣብ ሓዲ ማዓልቲ ምዝራኽ (ፈተነ ምንፅባር ምዝራኽ ማዓልቲ ተዘይኮይኑ)
- ሓዲ ዓይነት መጠን ማዳበርያ ምጥቃም (ፈተነ ምጠቃም ዝተፈላለዩ መጠን ማደበርያ/ድኩዒ ተዘይኮይኑ)
- ባህያይ ብሃደ ማዓልቲ ምፅሃይ (ፈተነ ዝተፈላለዩ ግዘን ዓይነትን ኣባህያ ተዘይኮይኑ)
- ኣብ ሓዲ ማዓልቲ ምህርቲ ምእካብ.

አቲ ተመራማሪ/ሕ/ወኪል ክዋሳኽ ዘለዎ ከም ምስላጥን ነቶም ዝተመረፁ ማ/መ/ዝ/ትካላትን መሪሕ ሓረስቶትን ነቲ ሓዲሽ ሓሳብ ክፍትንዎ ምትብባዕን፣ ሓረስቶት ኣብ መንጎ ልሙድ አሰራርሓን ሓዲሽ ቴክኒክን ቀሊል መነፃፀር ክገብሩ ምምራሕን እዩ።

መብዛሕትኡ ግዘ ቀሊልን - ኣብ ክልተ ማዕረ ዝተኸፈለ ንደፊ ቦታ ብሓዲ ገፅ ሓዲሽ ቴክኒክ ብጎኑ ድማ ልሙድ ናይ ሓረስቶት አሰራርሓ ኣብ ሓዲ ብዓይነት ግራት ሙከራ ምክያድን አቲ ዝቀለለ ሓረስቶት ንክልቲኡ ፈተነ ብባዕሎም ከወዳድድርዎ ዘዝኸእልሉ መንገዲ እዩ። (ሳፁን 2)

ሳፁን- 3: ኣብነታዊ ዝተለኸፀ ፅምዲ ክፋል ቦታ/መሬት(ዓቕኑ ፈልዩ ዘርኢ)

ምህርቲን መዐቀኒ ዕብዮትን ንምልካዕ ሓዲ ዓይነት ክፋል ቦታ ኣብ ሓዲ ዓይነት ተመሳሳሊ ግዘን ከምኡውን ተኸታተልቲ ፅምዲ ክፋል ቦታታት ካብ ዝተፈላለዩ ሕርሻ ቦታ ንዝርዝር ሰታቲስቲካዊ ትንተና ንምክያድ ክንጥቀመሎም ንኸእል ኢና።

ምምሃር

ሓረስቶት መብዛሕትኡ ግዘ ብዘይ ስሩዕ ነናይ ባዕሎም ተሞክሮ ይለዋወጡ እዮም። እዚ ከይዲ ምምሃር ብፅቡቕ መተሓባበሪ ክተባባዕ ይኸእል ዩ። በዚ አካይዳ ምምሃር ንክይዲ ምምሃር ወሳኒ፣

ንስልጠና ሜላ ምምህር ኣብ ቤት ትምህርቲ ግራት ሓርሰቶት ክፋል ግራት ብምፍልጠት ዘለቅሕ እዩ። (ሳንዱቕ-4)

ሳፁን- 4: ንስልጠናን ሰሪሕኻ መርኣይን ናይ ሙከራ መደባት (ክፋል ቦታ) ምጥቃም

ንኻልኦት ሓረስቶት ኦቲ ጉጅለ መሰልጠኒ ዝኾን ቦታ ኣፍቶም ናይ መሪሕ/ሞዴል ሓረስቶት ሙከራ ቦታ/ሰሪሕኻ መርኣይ ተማእኪሉ ካልኦት ሓረስቶት ነዚ ፈተነ ኣብ ናይ ባዕሎም ዝሞኮሩ ዘተባብዕ መንገዲ ክኾን ይኸእልዩ። በዚ ኩነት'ዚ እቲ ግራት/መሬት መምህር ኮይኑ ከም መሰልጠኒ ማተርያል(ኣብነት- ሓመድ፣ ተኸልን ካልኦት ወድዓዊ ፀገማትን) የርእየና። ኦቲ መሪሕ /ሞዴል ሓረስታይ ብዛዕባ ዕለት፣ ማዓልትን ዝስልጥንሉ ናይ ስልጠና ክፋላትን፣ ዝስልጥነሉ ቁልፊ ደረጃ፣ ናይ ዘራእቲ ደረጃ ዕብየትን እቶም ካልኦት ሓረስቶት ፈሊጠምዎ ምዃናም ከረጋግፁ ይግባእ። እዚ ድማ እዞም ዝስዕቡ የካትት፡

- ናይ ሙከራ ክፋል ቦታ ምንጻርን ምልክት ምግባርን
- እቲ ግራት ንዘርኢ ድልዎ ምግባር
- ማዳበርያ፣ ኖራን ተፈጥሮ ድኹዲን ወይ ኮምፖስት ወይ ካልእ ፈተነ ምጥቃም
- ዘራእቲ ምዝራእ
- ግህዳይ ምፅሃይ/ምክልኻል
- እቲ ሓድሽ ኣሰራርሓ ፈተነን ናይቲ ሓረስታይ ልሙድ ኣሰራርሓን ምንፅጻር
- ምህርቲ ምእካብ
- ኦቲ ሓዲሽ ኣሰራርሓ ኣብ ምህርቲ ምውሳኽ ወይ ካዓ ንኣጻዎታት ዝወፀ ወጻኢ ኣብ ምቕናስ ዘምፀኦ ለውጢ ምግምጋም

ወድያው ድሕሪ ምጥንቓቕ ሕድሕድ ስልጠና ሓረስቶት ብቀጥታ ብተማሳሰሊ ኣሰራርሓ ኣብ ናይ ባዕሎም ግራት ወይ/ክፋል መሬቶም ከክናውንዎ ይኸእሉ እዮም።.

ነቲ ሙከራ ብትኹርት ምዕባብ ውሱናት ተግባራት ከመይ ኢሎም ፅቡቕ ውፅኢት ከምዘምፅኡ ወይ ካዓ ካብቲ ካልእ ንታሕቲ ደካማ ውፅኢት ኣምባኦም ኢልካ ንምፍላይ ይሕግዝ። ዘራእቲ ብዝተፈላለዩ ኣሰራርሓ ጎረቤታዊ እንትዝርኩ ኦቲ ኣፈላላይ ብቀሊሉ ይርከ። እቶም ዘራእቲ ዝቐደሙ፣ ጎልባታ፣ ወይ ብዝበለፀ ንባልዓት ዝገወፉ፣ ወተ... ከምዚኦም ዝበሉ ትዕዘብትታት ኸይርስዑን ንቐጻሊውን ብዝርዝር ክትንተኑን ምእንታ ብኣግባቡ ከምዝገቡ ኣለዎም። ኦቲ መመዝገቢ ቅጥዲ ምስ ካልኦት ልምዲ ልውውጥ ንምክያድ ይሕግዝ፣ እዚ ድማ ኣካል ከይዲ ክትትልን ገምጋምን እዩ።

ብርኪ 4: ተሞክሮ ልውውጥ

ክትትልን ገምጋምን

ክትትልን ገምጋምን³ ቀንዲ አካል ናይ ዝኾነ ከይዲ ሙከራ/ሰሪሕኻ መርኣይ ክኾን ከምዘለዎን-አቀዲምካ ናብቲ ናይ ንጥፊታት/ተግባራት መድብ ክካተት ምግባር ድማ ኦቲ ዝበለፀ አዩ። ክትትልን ገምጋምን፣ ኦቲ ከይዲ ምምሃር ኣበቲ ማሕበረሰብ ክፍታሕ ዝተነፀረ ፀገም ይፈታሕ ምህልውን መነባብሮ ማሕበረሰብ ብጭቡጥ ይልወጥ ምህላውን ነቶም ሓረስቶትን ሕርሻ ወኪላትን ነኸረጋግፁ ይሕግዮም። ኣዚ ናይቲ ለውጢ ሓበርቲ ምልክታት ምጥቃም ይደሊ እዩ። ኣዚአም ድማ ረብሓ ዘለዎም፣ ብቀሊሉ ክራኣዩን ከረጋገፁን ዝክእሉ ንፁራትን ትኸክለኛን ክኾኑ ይግባእ።

ክትትልን ገምጋምን ብቅዓት ንምፍታሽ፣ ወዕኢታትን ተሞክሮን ምስ ካልኦት ንምክፋል፣ ካብ ዐወታትን ግድፈታትን ትምህርቲ ንምውሳድን፣ ንቀፃሊ ብዝበለፀ ንምስራሕ ዓቕሚ ንምዕባይን ናይ ሪፖርት ኣገባብራ ግዴታታት ንምምላእን ይሕግዝ። ክትትልን ገምጋምን ብተኸታታሊ ሰሪሕኻ መርኣይ ንምክላስ፣ ንምምሃርን ፕላን ንምምሕያሽን ሓጋዚ ክኾን ኣለዎ። መለክዲ ሓበሬታታት ብትሑት መጠን ክተሓዙ ኣለዎም። ወ.ሑዳት ተግባራዊ መለኪዲታት ምምራፅ ቁልጡ፣ ውዲኢታውን ትኸክለኛን ሓበሬታ ዝህብ እንትኸውን ንቲ ኸይዲ ዕወት ይገብሮ። ሓበርቲ መለኪዲታት ናይ ክትትልን ገምጋምን ቀለልትን ብቑልጡፍ ዝምዝገቡን ነብዛሓ ማሕበረሰብ ኣብ ምእካብን ምትንታንን መረዳኦታ ዘካትቱ ክኾኑ ይግባእ (ሳፁን- 5)።

ሳፁን 5: ኣሳታፋይ ከይዲ ክትትልን ገምጋምን

- 1 ክትትልን ገምጋምን ብዝተኻኣለ መጠን ኣቐዲሙ ክጅመርን ዝሰርሑ ተጋባራት ድሕሪ ምምራፅ ከይደንጎዩ ክትግበር ኣለዎ
- 2 ክትትልን ገምጋምን ምትግባር ንምንታይ ከም ዘድሊ ስምምዕ ምግባር
- 3 ክትትልን ገምጋምን ዝግበረሉ ታይ ታይ ምኺኑ ስምምዕ ምግባር
- 4 ኣዚ ንምልካዕ ዝቐመጡ ተግባራዊ መለኪዲታት ምንፃር
- 5 ንሕድሕድ መለኪዲታት መመዘኒ ሜላ፣ ኦቲ መረዳኦታ መን ከምዝእክብን ማዓዝ ከምዝእክብን ስምምዕ ምግባር
- 6 ኦቲ ሓበሬታ ከመይ ከምዝምዝገብ ስምምዕ ምግባር
- 7 ነቲናይ ኣተገባብራ ሜላ ምልምማድ
- 8 ቀዋሚ መስርሕ ናይ ክትትል እዋን ምቕማጥ፣ ማዓዝ መረዳኦታ ከምዝእክብን ምይይጥ ከምዝግበረሉን።
- 9 መደበኛ ናይ ገምጋም ኣዋን ምስላጥ

ክትትልን ገምጋምን ብናይ ማሕበረሰብ ፅንሰ ሓሳብ ንማሕበረሰብ ኣብ ሓበራዊ ትምህርቲ ብምስታፍ ሓሳቡን ተሞክሩኡን ብምልውዋጥ፣ ኣብ ዓወታትን ውድቀታትን ናይቲ ዝካየድ ምርምር ክንፀባርቕ ምግባር አዩ። ኣብ መንጎ ጎረባብትን ማሓዘትን ዝካየድ ዘይሰሩዕ ተሞክሮ ልውውጥ እቲ ዝድለ ሓበሬታ ንኹሉ ኣካል ናይቲ ማሕበረሰብ ናይ ምብፃሕ ዕድሉ ዝደኸመ አዩ። ኣብ መበዛሕትአም ሕርሻዊ ፕሮጀክታት ኣዚ ተግባርዮይ ልዕሊ ክልተ ስሩዕ ብርክታት ይደሊ።

- ኣብ ማእኸል ናይቲ ወቅቲ ዝካየድ ገምጋምን ክትትልን ናይ ሓደሹቲ ዝተሞከሩ ኣሰራርሓታት መበዛሕትአ ግዜ ብመልክዕ ባዓል ሓረስቶት ወይካዓ እዋናዊ ትምህርቲን።
- ኣብ መወዳኦታ ወቅቲ ዝካየድ ገምጋም ኩሉ ከይዲ ኦቲ ስራሕ ዝግምገሙን ንቀፃሊ ትልሚ ዝወፀሉን እዩ።

ብተመሳሳሊ ዑደት ተሞክሮ ልውውጥ ናብ ካልእ ከባቢ/ካልኦት ሓረስቶትን ምርምር ማእኸላትን ምውሳድ ንሓደሹቲ ኣሰራርሓታት ኣብ ቀፃላይ ወቕቲ ናብግምት ከእትዎም ምትብባዕ ዝፈጥርዮ።

³ ክትትል ዝጥምቶ ምዕባለ ምውስዋስ ምስናይ መፈለምታ ትልሚ ንምንፅፃር ሓበሬታታት ንምእካብን ንምትንታንን እዩ። ገምጋም ድማ ኣቶም ናይ ማእኸላይን ናይገደሕን ዓላማታት ክሳብ ክነደይናይ ከምዝተበፀሑ ዘርኢ ነናይወቕቱ ዳህሳስን ክለሳን እዩ።

ክትትል ኣብ ማእኸል ወቅተ እቲ ሰራሕ

ኣብ ማእኸል እቲ ወቅቲ ቅድሚ ዘራእቲ ምብጸሖም ሓረስቶት ብምትሕብባር ሕርሻ ወኪላት ኣቲ ዝተሞኮረ ቴክኖሎጂ ብቅዓቱ ንምግምጋም ምውዳድ ክግበር ይግባእ። ኩሎም ሓረስቶት ናይቲ ማሕበረሰብ ነቲ ፈተንነሰራሕኻ መርኣይን ንምጉብናይ ክዕደምን ሕድሕድ ናይቲ ፈተን ገለፃ ዘገብሩ ክዳለውን ድሕሪ እቲ ፈተን ዘለዎም ኣመለኻኻታን ክገልፁ ምግባር። እዚ ክይዲ ፍልጠት ንምልውዋጥ ገለፃ ብምቅራብ ዓርሰ እምነት ምዕባይን ከምኡውን ሕረስቶት ንሓረስቶት ክይዲ ስርፀት ዘተባብዕን እዩ።

ድሕሪ ሕድሕድ ኣካል ናይቶም ቴክኖሎጂታት ንምዕዛብ ዕድል ምርካብ እቲ ዝተረኸበ ውዕኢት ምትንታን/ምፅናዕ ኣዝዩ ወሳኒ እዩ። መብዛሕትኡ ግዜ እዚ ደ/ተባዕትዮ፣ ደ/ኣንስትዮን ወጣታትን ኣካል ናይቲ ህዝቢ ነንበይኖም ከተግብርዎ ብምግባር ኣቲ ኣፈላላይ ናይ ኣመለኻኻታ ግልፃ ንምጅን ይሕግዝ። እዚ ዳህሰሳዊ መስርሕ ኣሳታፋይነት ተጠቐምካ ከምዚ ዝስዕብ ክስራሕ ይካእልዮ።

- ምንግር ዝርዝር ጥቅምን ጉድኣትን መኮራታት
- ቀንዲ መለኪዒታት ምቅማጥ (ንኣብነት ዋጋ፣ ዘድሊ ጉልበት፣ ዘስዕቦ ኩለመዳያዊ ሓደጋ፣ ውዲኢታውነት፣ ናይ ማተሪያል ኣቅርቦትን መጠን ምህርትን)።
- ንምምላእ ውዲኢት ቴክኖሎጂ ዝተዳለወ መምልኪ ቅጥዒ መለኪዒታት መሰረት ብምግባር ክሳብ 3⁺ ጭንጫ እምኒ በምቕማጥ ወይ ናይ 'X' ምልክት ኣብ ሕድሕደ ሳፀን ብምቅማጥ እቲ ዝበዘሐ 'X' ዝተመልከሉ ኣቲ ዝበለፀ ቴክኖሎጂ ምጅኑ እዩ።

ገምጋም ኣብ መወዳእታ ወቅቲ

ናይ 'መካራ/ሰራሕኻ መርኣይ ዘራእቲ' እቶት ምስተጠርነፈ መጠቓለሊ ንምሃብን ብዛዕባ ክተባብዑ ዝኸእሉ ተወሰኽቲ ተግባራት ንቀፃሊ ወቅቲ ንምትግባርን ውሳኔ ምቀማጥ ይካኣል። ነዚ ዘድሊ ድማ:

- ሕድ ሕድ ተግባር ዘለዎ ጥቕምን ጉድኣትን (ዋጋ፣ ዘብጸሖ ሓደጋ) ምርግጋዕ
- ግምት ክወሓቦም ዝኸእሉ ኣዩንኦም ምጅኖም ስምምዕ ምግባር
- ኣብዞም ግምት ዝተውሃቦም ስምምዕ ምግባር
- ሕድሕድ ሓዲሽ መካራ ምስ ናይቲ ሓረስታይ ልምዲ ምንፅባር (ኣብ ዋጋ ናይቲ ዘራእቲ ወይ ተረፈ ምህርቲ፣ ወፃኢ ኣብ ምቅናስ ወዘተ። ወፃኢታት ዝተገዘኡን ባቲ ስደራ ዝቀረቡ ነብረታትን ከካትት ኣለዎ።

ክይዲ ክለሳ

ሓደሽ ወቅቲ ቅድሚ ምጅማሩ ቅድሚ ሓደት ኣዋርሕ ክለሳ ንምክያድን ትልሚን ንምድላውን ምስቲ ማሕበረሰብ መደረኽ ምድላው። እዚ ክድህስሶ (ክኸልሶ) ዝግባእ ሙሉእ ክይዲ ናይቲ ስራሕ ብኣንፃር ዝተተለሙ ተግባራትን ነቲዓወት ሓበርቲ መለኪዕታትን ከምኡውን እቲ ሓረስታይ ኣብ ትልሚ ምውፃእ ግዜ ክኾን ዘለዎ ኢሉ ዘቐመጦም ነጥቢታት ዝፍትሽ ክኾን ኣለዎ። እዚ ዘካትቶ መለኪዒታት ከም መሪሕነት፣ ምጥንኻር ኣወዳድባ ዓቕሚ ናይቲ ማሕበረሰብን ከምኡ ውን ድኻታት ሓዊሱ ኣብቲ ክይዲ ተሳታፋይነት ናይ ኩሎ ምርግጋዕዮ። እዚ መፅናዕቲ ናብቲ ቀፃሊ ምዕራፍ ናይቲ ስራሕ ዝመርሕን፣ ማሕበረሰብ ዘቐመጦ ዓለማ ዳግም ንክፍትሽን ናይ ቀፃሊ ወቕቲ መተግበሪ ትልሚ ከውዕእን ይሕግዝ።

ከም ኣካል ናይቲ ክይዲ ክለሳ ንቐፃሊ ወቕቲ ምውፃእ ትልሚ ዑደት ልምዲ ልውውጥ ናብ ካልእ ቦታ ወይ ካልኣት ሓረስቶትን ምርምር ማእኸላትን ምክያድ ተወሳኺ ግንዛብን ምትብባዕን ብምፍጣር ኣቲ ህዝቢ ነቶም ሓደሽቲ ተግባራት ንቐፃሊ ወቕቲ ትኹረት ክገበረሎም ይሕግዝ።

ምስጋና

እዚ መምርሒ ብናይ ብዙሓት ዓመታት ተሞክሮ ዝማዕበለን ምስ ማእበረሰብን ሓረስቶትን መላእ ትሕቲ ሳሃራ ሃገራት ኣፍሪካ ምርምርን ስርፀት ኤክስፔንሽንን ዘተኣሳሰረ ተኸታታሊ ክይዲ ምምሃርን ምዕባልን ዝሓዘ እዩ። እዚ ዝተዳለወ ማንዋል ንናይ ሕሉፍ ማንዋል ዘማዕበልን ንቐፃሊ ክግበር ዘለዎ ዘቐመጠን ኮይኑ፣ ብፍላይ ድማ:

Ellis-Jones, J., and T. Gondwe., 2014. *Linking innovations systems with participatory research and extension approaches: MIRACLE experiences from Southern Africa*. International Institute of Tropical Agriculture, Lusaka, Zambia.

Ellis-Jones, J., S. Schulz, D. Chikoye, N. de Haan, P. Kormawa, and D. Adedzwa, 2005. *Participatory research and extension approaches. A guide for researchers and extension workers for involving farmers in research and development*. Research Guide 71. International Institute of Tropical Agriculture, Ibadan, Nigeria.

Hagmann J., E. Chuma, K. Murwira and M. Connelly, 1999. Learning together through participatory extension. A Guide to an approach developed in Zimbabwe. Department of Agricultural, Technical and Extension Services, Harare, Zimbabwe.

ሕዛል 1: ብርክታት አሰታፊ ከይዲ ምምሃር፣ ተግባራትን ቁልፊ ጉዳያትን

ብርኪ 1: ምስታፍ ማህበረሰብን ማሕበራዊ ምልዕዳን

ተግባራት	ቁልፊ ጉዳያት	
<p>1 ናብቲ ማሕበረተሰብ ምስታው</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ንመራሕቲ ምርካብ • ዓርስኻ ምፍላጥን ተቀባልነት ክህልወካ ምግባርን • ምስቲ ማሕበረሰብ ምልማድ • እቲ ማሕበረሰብ ብኸመይ ከምዝንቀሳቀስ ምንጻር • ምስቲ ማሕበረሰብ እምነት ምሕዳር 	<ul style="list-style-type: none"> • ንመን ከምትረክብ? • መራሕቲ እንመን እዮም? • ናይቲ ማሕበረሰብ ህልዊ ኩነታት መነባብሮ ናይ ምፍታሕ ስትራቴጂታት እንታይ እዮም? • ኣብቲ ውሽጢ ማሕበረሰብ ዝኾነ ጎንጊ ኣሎዶ?
<p>2 ምስቲ ማሕበረሰብ ዝሰርሖ ናይቲ ማሕበረሰብ ውዳቤታት ወይ ካልኦት ትካላት ተሃልዮም ምንጻር</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ንቀፃሊ ምስቲ ከባቢ ማሕበራብ ሓቢሮም ክሰርሖ ዝኸእሉ ናይቲ ከባቢ ወይ ናይ ደገ ናይ ልምዓት ማሓዙት ምንጻር 	<ul style="list-style-type: none"> • ሰራሕን ሓላፍነትን ናይቲ ከባቢ ውዳቤታት/ትካላት ታይ እዮም? ሓላፍነቶም ከመይ ይመርሑ? ኣወዳድቦኦም ከመይ እዮ? ዘለው ጥንካራታትን ድኽመታትን ታይታይ እዮም? ሽግራትን ጎንፅታትን ከመይ ይፈትሑ? • ምስቲ ማሕበረሰብ ሓቢሮም ዝሰርሖ ደጋዊ ትካላት መነመን እዮም? መን ታይ ይሰርሖ? ብኸመይ ይረዳድኡ?
<p>3 ነቲ ማሕበረሰብ ግብረመልሲ ምሃብ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ግልፅነት ምፍጣርን ምምዕባል ዓርሰ እመነትን • ምስቲ ማሕበረሰብን ናይ ልምዓት ማሓዙትን ንምዝርራብ መደረኽ ክፍጠር ምግባር 	<ul style="list-style-type: none"> • ተሳትፎ ማሕበረሰብ ምርግጋዕ • ሓበራዊ ሓላፍነትን ዝግበረሎም ትዕቢትን ምንጻር • ኣብ መንጎ ጉጅለታት ናይቲ ማሕበረሰብ ዘለው አፈላለዮት ፈሊኻ ምቕማጥ • ንቐፃሊ ክግበሩ ዝግበኦም ስምምዕ ምግባር
<p>4 ግንዛቤ ምዕባይ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ኣብ ህልዊ ኩነታት ዘሎ ናይቲ ማሕበረሰብ ሓበራዊ ምርድዳእን ብተሳትፊኦም ዝህልዉ ዕድላትን ምስላጥ • ንቅድሚት ለውጢ ንምምፃእ ናይቲ ከባቢ ዓርሰ እምነትን ዓቅምን ምህናዕ። 	<ul style="list-style-type: none"> • ናይቲ ህዝቢ ቀፃሊ ራኪታት ታይ እዮም? • ነቲ ለውጢ ኣብ ምምፃእ ዘለዉ መሰናክላት ታይ ታይ እዮም? • ስርዓተ ምጋታ ንክይዱ ውሳኔታት ብኸመይ ተፅዕኖ ይፈጥር? • ነቲ ለውጢ ዘምዕኡ ዕድላት ኣቲ ህዝቢ ካብይ ይረኽቦም?
<p>5 ምንጻር ድልዮታት ሽግራትን ዕድላትን</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ህዝቢ ብናይባዕሉ ድልዮትን ሓበራዊ ዓላማን መለዓዓሊ መንገዱ ምንጻር • ቢድሆታትን ዕድላትን ምንጻር 	<ul style="list-style-type: none"> • ድልዮታት/ሽግራት ብኣንጻር ቤት ዕዮታት ብኸመይ ይፈላለዩ ? • መንቀሊ ናይቶም ፀገማት ታይ ታይ እዮም? • ናይ ምህረቲ ዋጋ ምውሳኽ ሰንሰለት ይጥቀሙ ዶ? • ክንፀሩ ዝግበኦም ዕድላት ታይ ታይ ኣለዉ?

ብርኪ 2: መተግበሪ ትልሚ

ተግባራት	ቁልፊ ጉዳዮች	
<p>6 ቅደም ሳዓብ ምቅማጥ ብድሆታትን ዕድላትን</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ፀገማት ናይ ዝተፈላለዩ ማሕበራዊ ጉጅለታት ቅደም ሳዓብ ምቅማጥ • ነቲ ዓላማ ንምዕዋት ዘለዉ ፈተንቲ ኩነታትን ዕድላትን ምንጻር • ንምዕባለ መማያጢ መድረኽ ምፍጣር 	<ul style="list-style-type: none"> • ዝተፈላለዩ ናይ ድሌታት ስሚዒት ብዝተፈላለዩ ጉጅለታት ኦቲ ማሕበረሰብ ዝተፈጠሩ ኣሎውዶ ? • ነቶም ዝተፈላለዩ ድልዎታት ምሃብ ቀዳምነት ብኸመይ ይትግበሩ? • ኩሎም ኣድለይቲ ዝኾኑ ይግባኣኒ ባሃልቲ ኣካላት ኣስተዋፀኦ ይገብሩ ኣለውዶ ?
<p>7 ምድላይ መፍትሒታት</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ኣብ ዝተመረፀ ምህርቲታት ናይ ሰንሰለት ምውሳኽ ዋጋ ምህርቲ ፅንዓት ምክያድ • ኣለው ዝባሃሉ ንዝተፈላለዩ ዝምልከቶም ጉጅለታት ዝምኸው መፍተሒታት ምንጻር 	<ul style="list-style-type: none"> • መፍትሒታት ኣብ ምእላሽ ዝሕግዝ መን እዩ? • ኣብቲ ከባቢ ዘለው መፍትሒታት ታይ ታይ እዮም ? • ነቶም ካልኦት መፍትሒታት ከ መን ይደልዮም? • ኦቶም መፍትሒታት ካበይ ይርከቡ? • እቲ ዝተቐመጠ መፍትሒ ነቲ ፀገም ብውዕኢታውነት ይፈትሖዶ?
<p>8 ንከባቢ ትካላት/ውዳበታት ኣላፍነት ምሃብ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ብናይ ማሕበረሰብ ኣላፍነት ኣቢልካ ማሕበረሰብ መሰረት ዝገበራ ትካላት ምብቃዕ • ንማሕበረሰብ መሰረት ዝገበራ ውዳበታት ኣፍልጦ ክህልወንን ተረኣን ክፃወታ ምግባር • ኣላፍነትን ታላታትን ውሑስ ምግባር 	<ul style="list-style-type: none"> • ምኸው ዝኾነን ክሰርሕ ዝኽእልን ትካል ኣየናይ እዩ? • ኦቶም ዝተፈላለዩ ማሕበረሰባዊ ትካላት ዘለዎም ግደን ትዕቢት ዝግበረሎምን ታይ ታይ እዩ? • ምጥንኻር ዘድልዮ ትካል/ማሕበር ኣየናይ እዩ? • ኦቶም መተሓደዳርቲ መምርሒታት ጠቀምቲ ድዮም? • ኣብ መንጎ ትካላት /ውዳበታት እንታይ ዓይነት ምትእስሳር እዩ ክታባባዕ ዘለዎ? • ነቲ ኣለፍነት ዝቃዎም ዝኮነ ኣካል ኣሎዶ?
<p>9 ምብርህራህ መተግበሪ ትልሚ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ምቕራብ መተግበሪ መምርሒ • ከም መስርሕ መተሓደሪ ምግልጋል • ምንጻር ዘለው ፀጋታትን ዘድሊ ደረጃ ሓገዝን • ኣበርቲ መለኪዒታት ናይቲ ዓወት ምንጻር • ኩሎም መዳርግቲ ኣካላት ታይ ከምዝስራሕ ዘሎ ምፍላጠም ምርግጋዕ 	<ul style="list-style-type: none"> • መን ታይ ይሰርሕ፤ ማዓዘን ከመይን? • ዘድልዮ ወፃኢታት ? • በጀት ከመይ እዩ ክሸንሽን? • መቕራባይ መን እዩ ኣየናይ ዓይነት ጥረ ሃፍቲ? • ከጋጠሙ ዝኽእሉ ስግኣታት ታይ ታይ ኣለው? • ግበረመልሲ ዘድልዮና ማዓዘ እዩ ኣብ ምንታይ ? • ንመንን ማዓዘን ኢና ክነፍልጥ ዝግባኣና?

ብርኪ 3: ትግበራ- ምፍታን- ምርመራ ምክድ - ሰሪሕኻ መርካይ

ተግባራት	ቁልፍ ጉዳዮች
<p>10 ምምክር ሓደሽቲ ሓሳባት</p>	<ul style="list-style-type: none"> • መፍትሔታት ንምምዕባል ፍልጠት ናይ ኩሎም ተዋሳኔቲ ኣካላት ምጥቃምን ምትእስሳርን • ነቲ ህዝቢ ንቶም ሓደሽቲ ቴክኖሎጂታት ብመኮራ ክመሃሮም ምትብባዕ • ነቲ ህዝቢ ማሃዳይነት፣ ፍልጠት መሰረት ዝገበረ ናይ ምምሃዝ ዓቕሞም ምምሕዳሽ • ምምንጫው ሓደሽቲ ኣማራጻታትን መፍትሔታትን <ul style="list-style-type: none"> • ኣብ መኮራ ተክኖጂታት ናይ ከባቢያዊ ልዑል ተሳትፎ ብኸመይ ይተባባዕ? • ካብ ደጋዊ ኣካላት ዝደለ ድጋፍ ታይ እዩ? • ውድድር ንብሉፃት መሪሕነት ፣ ምሕደራ፣ ፍልጠት ምትሕልላፍን ክእለት ምርድዳእን ብኸመይ ይቀናጀ?

ብርኪ 4: ተሞክሮ ምልውዋጥ

ተግባራት	ቁልፊ ጉዳዮች	
<p>11 ምግምጋም ኣብ ወቕቲ ማእኸል</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ተግባራት ከመይ ይኸዱ ከም ዘለዉ ምፍታሽ • መተግበሪ ትልሚ ምስ ወድዓዊ ህልዊ ኩነታት ምስትክኻል • ሓሳባት ምልውዋጥን ግብረመልሲ ምሃብን 	<ul style="list-style-type: none"> • ኣቲ ኣፈጻጸማ ብመሰረት ኣቲ ትልሚ ድዩ? ምስትክኻል ዘድልዩ ኣሎዶ? • ዝተሳተፈ መን እዩ? ነቲ ፕላን ዝተቐወሞ ዝኾነ ኣካል ኔሩ ዶ? • ኣቲ ዝቀረበ ጥረ ሃፍቲ ብእኹል ዶ ተሰራጭዩ ? • ካልኣት ናይ ድጋፍ መነገድታት ዘድልዩ ኣላዉ ዶ?
<p>12 ኣብ መወዳእታ ወቕቲ ምግምጋም</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ኣብ ማእኸል ወቕቲ ናይ ዝተኻየደ ገምጋም ውዕኢት ደጊምካ ምፍታሽ • ዝተረኸበ ምህርቲ ምንጻጻር • ኣብ ውዕኢት መ-ክራ/ምርመር ተሳትፎኣዊ ምስላዕ በጀት ምክንዮን 	<ul style="list-style-type: none"> • ዝበለፀ ውዕኢት ዘመዝገቡ መማረዕታት ኣየንኡም እዮም?
<p>13 ከይዲ ክለሳ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ክለሳን ክትትልን ተግባራዊ ከይዲ ምምሃር • ዘለው ጥንካራታት፣ ድክመታትን ስሕተታትን ምንጻጻር፣ በዚ መሰረት ንቀጻሊ ክስተኻኸል ምግባር • ዝተወሰዱ ትምህርታት ትንተና ምክያድ 	<ul style="list-style-type: none"> • ኣብ ከይዲ ምግምጋም ከሳተፍ ዘለዎ መን እዩ? • ኣቶም ዝተቀመጡ ሰራሕቲ ኣብቲ ዑድት ከይዲ ምምሃር ነቲ ፀገም ዝተቐመጡ ኣማራጻታት ፈቲሒሞዶ ? • ነቲ ቐጻሊ ከይዲ ምምሃር ክግበሩ ዝግበኡም ምምሕያሻት ታይ እዮም? • ታይ ትምህርቲ ከንማሃር ንክእል?
<p>14 ንቐጻሊ ከይዲ ምምሃር ዑደት ትልሚ ምውጻእ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ድርጊት/ስጉምቲ ምውሳድ ዘድልዩም ሓደሽቲ ነገራት ምንጻጻር • ኣብቲ ናይ መጀመርያ ደረጃ ዑደት ከይዲ ምምሃር ዝተነፀሩ ሓደሽቲ ፀገማት ምፍታሕ 	<ul style="list-style-type: none"> • ዝተቐመጡ መፍትሒታት እኹላት ድዮም ወይስ ሓደሽ ሓሳብ የድሊ? • እቲ ናይ መጀመርያ ዝተኻየደ ፅንፍት ምንጻጻር ፀገማት እኹል ዶ ኔሩ ወይስ ካብኡ ንላዕሊ ምኻድ የድሊ? • ካልኣት ከባቢታት ፍታሕ ዘድልዩም መነመን እዮም?

ሕዛል 2: ክእለት ምትሕብባርን ምርድዳእን

ኣብ ኣሳታፋይ ከይዲ ምምሃር ሓረስቶት ኣካል ናይ ሕርሻ ስርዓት ኣለማምዓ ጥራሕ ጌርካ ካብ ምውሳድ ውሳኔ ወሃቢ ክኾን ምግባር ዋና ወሳኒ ስራሕ ኦቲ ከይዲ ምምሃር እዩ። ሰነ ፅሑፋት ተለዋዋጣይን ሓደ ሓደ ግዜ ግራ ዘእትዉ ዝደጋገሙን ቃላት ንብዙሓትን ዝተፈላለዩ ሜላ ከቀራርባ ግን ድማ ሓበራዊ ትርጉም ዘለዎም ይቀርቡ እዮም። እዚኦም ድማ:

- ሜላ ኣሳታፋይ ልምዓት (ወይ ስርፀት)
- ሜላ ኣሳታፋይ ምምሃርን ተግባራዊ ምርምርን
- ኣሳታፋይ ከይዲ ምርምር
- ሜላ ኣሳታፋይ ምርምርን ስርፀትን
- ሜላ ኣሳታፋይ ቴክኖሎጂን ዕብዮት

ናይዞም ኣብ ላዕሊ ዝተጠቀሱ ሜላታት ናይ ተቀባልነት ጉዳይ ናይ ሓረስቶትን ንዕኡም ዝዋሃብ ዕድልን እዩ። እዚ ፍሉይ ቦታ ዝዋሃቦን በተለይ ተሳትፊኦም ኣብ ከይዲ ትንተና ህልዊ ከታት። ምንጻር ድልዮታትን ዕድላትን፣ ምድላው ዛዕባታት ምርምርን ልምዓትን፣ ምድላው ሓበርቲ መለኪዲታት፣ ትልሚን ትግብራን፣ ክትትልን ገምጋምን ውፅኢታት። በዚ መንገዲ ሓረስቶት ዝገወትዎ ግደ ኣብ ምርምር ጥራሕ ዘይኮነስ ኣብ ምስርጫው ውፅኢታት ምርምር 'ውን እዩ።

ኣሳታፋይ ከይዲ ምምሃር ከም ተኸታታሊ ከይዲ ምምሃር ምርኣይ ዝካኣል ኮይኑ፣ ምስ ዝተፈላለዩ መዳርግቲ ኣካላት (ተመራመርቲ፣ ሕርሻ ወኪላት፣ ሓረስቶትን ንግዳዊ ትካላትን) ተሞክሮ ልውውጥ፣ ልምድታቶምን ጥረ ሃፍቶምን ናብ ሓደ ብምምጻእ ሓቢርካ ትልሚ ምውጻእ የካትት። እዚ ናይ ሕድሕድ መዳርግቲ ኣካላት ቁርፀኝነትን ስምምዕነትን ኣብ ኣዋን ምይይጥ በዝተሰማዕዎም ዕድል መሰረት ክትትል ምክያድን የድሊ። ዝበዝሕ ግዜ ተመራመርቲ ክሳብ ሕዚ ብሜላ ኣሳታፋይነት መትከላት ከይተኸተሉ ሓበሬታታት ብቐርፀኝነት ይእክቡ። ብቐረባ ሕብረት ምህላውን ምትሕብባርን ተቀባልነት የታባብዕን ተወሳኺ ምርምር፣ ናብ ምስፋሕ ዘምርሕ ስራሕቲ ክህሉ ይገብር።

ሳፁን 6: ገለ መትከላት ከይዲ ሜላ ኣሳታፋይነት

- ካብ ዝተፈላለዩ መዳርግቲ ኣካላት ትምህርቲ ምውሳድን ኣብ ቁልፊ ደረጃ ኦቲ ከይዲ ስራሕ ክሳተፉ ምግባርን። ንክእለቶምን ፍልጠቶምን ዋጋ ምሃብ።
- ዝያዳ ሓበሬታ ንምርካብ ናይ ህዝቢ ግዜ ከይባኸን፤ እዚ ግዚኦም ዘቃዕልን ወሰንቲ ጉዳይት ክሕብኡን ይገብር። ቁፅራዊ ሓበሬታ ካብ ብፅሑፋዊ መጠይቕ ዝእከብ ሰታቲስቲካዊ መረዳኢታ ዝበለፀ እዩ።
- ብቁፅርም ውሑዳት ዝኾኑ ኣካል ናይቲ ህዝቢ ሓሳቦም ክገልፁ፣ መብብዛሕትኡ ግዜ ደ/ኣንስትዮን ዝተገለሉ ኣባላት ናይቲ ማሕበረሰብ ኣስተዋዕኦ ክገብሩን ክጥቀሙን ምግባር።
- ዝተፈላለዩ ናይቲ ህዝቢ ኣካል ብምሕታት ሓበሬታ ምርግጋዕን ተመሳሳሊ ጉዳይ ንምክንዋን መስርሕ ኣሳታፋይነት ምጥቃም.
- ምርምር ምስ ተግባራዊ ልምዓት ምትእስሳር
- ክንዲ ዝተኻኣለ መጠን ከባቢ ማሕበረሰብ ኣብ ውሳኔ ምስታፍ
- ኦቲ ከይዲ ስርዓተ ፆታ ዝጠመተ ክኾን ኣለዎ። መብዛሕትኡ ግዜ ደ/ኣንስትዮ ብዱላት እዮን ሰለዚ እዚ ዘይምምጥጣን ክንፀርን እዚ ዘይምዕራይ ስራሕ ዝቐንሱ ደገፍቲ ኣካላት ክተባብዑ ኣለዎም።
- ምጥቃም መስርሕ ኣሳታፋይነት ባዕሉ ከም ናይ መወዳኢታ ስራሕ ተጌሩ ክውሰድ የብሉን፤ ኮይኑ ግና ኣብቲ ማሕበረሰብ ዝትግበሩ ስራሕቲ ብትኹረት ኩሉ ግዜ ምምራሕ የድሊ። መፍትሒታት ናይቲ ማሕበረሰብ ሓቢርካ ናይ ምእላሽ ከይዲ ጌርካ ክረኣ ኣለዎ።
- ስራሕቲ ዘላቕነት ዘለዎምን ድሕሪ ምቁራፅ ናይ ደጋዊ ኣካል ድጋፍ ዝቐፅሉን ክኾኑ ኣለዎም።

ናይ መተሓባበሪ ቀንዲ ስራሕን ሓላፍነትን ነቲ ከባቢ ማሕበረሰብ ድጋፍ ምሃብን ነቶም ጉጅለታት ድማ ፦

- ዘለውዎ ኩታትን ሽግራቶምን ምትንታንን መፍትሒታት ምእላሽን።
- ስራሕቶም ምትግባር፣ ክትትልን ገምጋምን ምክያድ
- ምትእስሳር ነቲ ስራሕ ሓገዘቲ ምስ ክኾኑ ዝክእሉ ካልኦት ገጅለታትን ትካላትን.

ንፋዓት መተሐባበርቲ መንገዥ ግደ ይፃውቱ ባዕሎም ወይ ካልኣት ነቲ ኣኼባ ኣይዕብልልዎን፤ ንኹሉ ሓሰቡ ክገልፅ የተባብዑ፤ ናይቲ ኣኼባ ዓላማ ምስክዕ የረጋግፁን ስምምዕ ዝተገበረሎም ተግባራት ይከታተሉን፤ መተሐባበርቲ ናይቲ ዝሰርሕሉ ማሕበረሰብ ክብርን እምነትን ክህልዎም ኣዝዩ ጠቓሚ እዩ። ኣዝ ከይዲዚ ድማ ፅቡቕ ናይ ምርድዳእ ክእለት (ሳፁን-6) የድሊ፤ ኣብ ክንዲ ምምሃር ምትሕብባር ትኹረት ብምሃብ።

ሳፁን 7: ክእለት ምርድዳእን ምትሕብባርን

ናይቲ ኣተሐባበሪ ሰራሕ ምሕባር፣ ምትብባዕ፣ ምድጋፍን ክትትል ምክያድን እዩ።

ነዚኦም ንምክንፃን ክእለት ምርድዳእ ወሳኒ እዩ። እዚ ብቐላውን ዘይቃላውን(ብምልክት ቋንቋ) ምርድዳእ የጠቓልል።

ብምልክት ቋንቋ: እዚ ዘመላኽተና በቲ ዘለና መረዳድኢ መንገዲ መልእኽቲ ምስ ካልኣት ሓሰብ እንትንለወወጥ ብናይ ኣካላዊ ምንቅስቃስ መልእኽቲ ምትሕልላፍ ፅቡቕ ናይ ምልክት ቋንቋ ንዕውትነት ምርድዳእ ወሳኒ እዩ። መተሐባበሪ ኣብ ወንበር ተቐሚጦ ካልኣቶም ኣብ ባይታ ኮፍ እንትበሉ ኦቲ ርክብ ካብ ማዓርነት ሓሊፉ ናይ ባዕል ስልጣንነት የማላኽት። ንኣብነት ኣብ ሓደ ዓይነት ደረጃ ክቢ ሰራሕኻ ኮፍ ምባል ፅቡቕ ርክብ፣ ማዓርነትን እምነትን ይፈጥር።

ቃላዊ ዝርርብ: ዝተዛረብናዮን ዝተዛረብናሉ መንገድን ነቲ ርክብና ከሳልጦ ወይ ከተፃናቕፎ ይኸእል እዩ። ትእዛዝ ምሃብ፣ ምፍርራሕ፣ ሞራል ምንኳእ፣ ምውቃስን ምሃብ ምኽርን ኩሎም ርክብና ዝፃዕው መንገድታት እዮም። ብኻልእ መንገዲ ንርክብና ሓገዝቲ ዝኾኑን ፅቡቕ ሃዋህው ዓርስ እምነት ዝፈጥሩ ኣለው። ንካልኣት ክዛረቡ ምፍቓድ፣ ምስጋና ምቕራብን ማዕያ ከፈቲ ዝኾኑ ዓርስ ገለፃ ምግባርን ነቲ ርክብ የማሓይሾ ።

ስእልታት፣ ምልክታትን ንድፈታትን ምጥቃም: ከይዲ ኣሰታፋይነት ብዙሓት ንድፍታት/ስእልታት የካትት። ምኽንያቱ ብሉፅ ናይ መረዳድኢ ሜላ ስለ ዝኾነን ንምይይጥ ስለ ዝሕግዝን።

ንሜላ ኣሰታፋይነት ኣብ መረዳእታ ምእካብ ምትንታን ከባቢያዊ ሓበሬታን ኩናታትን ዝሕግዙ ቡዙሓት መስርሕ ኣሰታፋይነት ኣለው (ሳፁን 7)። እቶም መስራሕት ንመታሓባበሪን ጉጅለ ማሕበረሰብን ኣብቲ ከይዲ ብደንቢ ንክረዳድኡ ዝሕግዙ መስርሓት እዮም ። ነዚኦም ብኣግባቡ ምጥቃም ነቲ ማሕበረሰብ ብዝበለፀ ማንነቱ ንክትርዳእ፣ ዘለው ፀገማት ንክትንፅርን መፍትሒታት ንምቕማጥን ይሕግዙ።

ሳፁን 8: ገለ ቁልፊ መስርሕ ኣሰታፋይነትን ጥቕምታቶምን

- ትንተና ኩነታት መናባብር
- ሃፍተገነት(ወይ ሃፍቲ) ዝተፈለዩ ሓረሰቶት ንምንፃር ደረጃ ምውፃእ
- ትካላዊ ትንተና
- ወቕታዊ ግዜ ሰሌዳ
- ትንተና ስርዓተ ዖታ
- ተኸታታልነት ዘመላኽት ስእሊ
- ቴክኒካት ቅደም ሳዓብ ምቕማጥ
 - ምምራፅ ደረጃ ኣወፃዕኣ
 - ሜላ ብዕምዲ ኣወፃዕኣ ደረጃ
 - ብቕጥዲ ደረጃ ምውፃእ
- መንቀሊን ሳዕቤንን ዘርኢ ስእሊ/ዛፋዊ ስእሊ /ሜላንመወዳእትኡን
- ካርታ ምውፃእ
- ኣሰተፊ በጀት ምሽገን/ሓፈሻ ኣድማላዊ ትንተና

ዝተፈላለዩ መስርሓት ዝተፈላለዩ ኣጋጣሚታት ክጥቀሙ ይኸእሉ እዮም፤ ከከም ዝደልይዎ ዓይነትን መጠንን መረዳኢታ ኮይኑ ግና ልዕሊ መጠን ምጥቃም መጥፍኢ ግዜን ንኩሎም ክትጥቀሙሎም ዘይካኣልን እዩ። ሰለዚ ዝድለዩ ብጥንቃቄ ምምራፅ ዳኢ'ምብር ስለ ተረኸቡ ጥራሕ ምክታት ኣይግባእን። መሳርሕ ኣሰታፋይነት ልክዕ ከም ናይ ሃናዒ መትሓዚ መሳርሒ ሳፁን እዮም። ውሱናት መሳርሒ ኣብ ውሱን ኩነታት ጥራሕ ይጠቕሙ። ዋለኪ ካልኣቶም ካልእ ጥቕሚ ታሃለዎም፤ ሐበሬታ ንምእካብ ብጥንቃቄ ፕላን ምግባርን ኣየናይ መሳርሒ ከምትጥቀም ምፍላይን የድሊ (ሳፁን 9)

ሳፁን 9: ቛልፊ መትከላት መስርሕ ኣሰታፋይነት

- ዓላማ ብግልፂ ምግላፅ
- ኡቶም ኣርእስቲ ምግላፅ፣ ትንተና ዘድልዮም ኣየንኦም ምጂናም
- ቁልፊ ምርምር ዘድልዮም ከባቢታት ምንፃር.
- ንሕድሕድ ርእሲ ሐበሬታ ዝርከቡሎም ቦታታት ምንፃር
- ናይ ምርምር መስርሕ ምንፃር፣ ንሕድሕድ ርእሲ ትክክለኛ ምንጪ ምርካብ
- ኡቶም መሳርሒት ኣድለይቲ ተኸይናም ምትግባር.
- ተግባራዊን ጥንቓቄ ብዝተመልኦ መንገድን ምድላው። ቆይታታት ምግባርን ዘለው ናይ ምርምር ማተርያላት ምእካብ በዚ ኣቢልካ ዘጋጥሙ ድግግማት ምቕናስ
- ልክዕ ኣብ መራኽቢ ሰዓት ምርካብ
- ፈተንቲ ኩነታት ተሃልዮ ምስ መሳርሕትካ ምኻድ
- ነቲ ከባቢ ማሕበረሰብን መራሕትን ዓርስካ ምፍላጥ
- ናይቲ ከባቢ ባህልን ወግዲን ግንዛብ ክህልወካ ይግባእ
- መሰረታዊ መትከላት ኣሰታፋይነት ምክታልን ትክክለኛ ናይ ምትሕብባርን ምርድዳእን ክእለት ምህላውን
- ተዓፃፃፋይ ምጂን፣ ብደንቢ ብምድማፅ ነቲ ኣቀራርባ ምቕያር፣ ከም ኣድላይነቱ